

LLUC

FEBRER 1968

*L'origen llegendari
de la nostra senyera*

HISTORIA *de* CATALUNYA ILLUSTRADA

Text de l'eminent historiador Dr. FERRAN SOLDEVILA
45 dibuixos del gran artista JOSEP GRANYER

*L'origen i les vicissituds dels Països de Llengua Catalana
narrats en forma clara i amena i esplèndidament il·lustrats*

UN LLIBRE PER A TOTHOM
UNA OBRA IMPRESCINDIBLE

A totes les llibreries o bé a:

EDICIONS PROA

Apartat 12002

Barcelona

AYMÀ, S.A.E.

Correu dels amics

Sr. Director de "LLUC".
Desitgem rebre correspondència d'al.lots i d'al.lotes illencs, així com també de tothom qui desitgi ajudar-nos amb suggeriments i idees, per col·laborar amb una colla de joves que pretén popularitzar la "nova cançó", principalment a València, mitjançant votacions massives als "Hits Parades" de les emissores i dels periòdics i fent intercanvi de lletres de cançons, notícies, novetats, etc., a més de tot allò que se'n acudirà, per tal de, alhora que divulguem la nostra cançó, agermanar les nostres regions. Ultra això, també tenim el projecte d'organitzar i preparar el "Primer Aplec de la Nova Cançó al País Valencià". Esperem les vostres lletres a "PENYA ROLL, c/ Sant Llorenç, 10. VALLADA (València).

Us dona mil gràcies. —
CARLES MILLAN I BADALS.

Sr. Director de "LLUC".
He rebut la nova revista "LLUC" corresponent al passat mes de gener. De debò està molt bé i vull trametre sinceres i efusives felicitacions als directores, redactors, col·laboradors i també a la Comunitat de Missioners dels Sagrats Cors per aquesta remarcable publicació cultural, religiosa i patriòtica.

Una felicitació especial per al jove Francesc de B. Moll i Marquès pel seu article a favor de la "desmitificació dels poderosos, a fi de sotmetre'ls al control estricte de l'opinió pública".

També m'ha plagut molt el treball del bon amic, mossèn Pere Llabrés i Martorell. Té molta raó quan afirma que "ens falten escoles, premsa, ràdio, televisió en la nostra llengua car aquests instruments de comunicació social agluti-

nen les llengües, impeding llur dispersió dialectal".

Es ben cert que la nostra llengua culta i literària ha d'ésser el resum i compendi de tots els mots i paraules dels nostres parlars regionals i comarcals, però aquest compendi s'ha de fer a poc a poc; sense presses excessives i partint sempre d'un principi de cooperació i germanor. En fi, avui per avui, crec que la direcció de "LLUC" fa bé de publicar la pàgina destinada a **Secció Popular**, escrita en un llenguatge substancialment comarcal i dialectal.

"LLUC" ha d'ésser, per damunt de tot, un exponent de la cultura i de la vida de Mallorca i de les illes germanes, però els seus director i redactors han de tenir sempre present els lligams de tota mena que uneixen les Balears amb les altres terres de la nostra comunitat moral i històrica; especialment els lligams literaris i culturals que uneixen les Illes amb les terres de la nostra àrea lingüística. Es per això que trobo excel·lent la idea de publicar cada mes, dues o més pàgines destinades a parlar dels nostres llibres, pàgines que són a càrrec dels amics Josep M.ª Llompart i Miquel Gayà. Donar a conèixer al públic balear —especialment als lectors mallorquins— els principals llibres escrits en la nostra llengua (o traduïts a la nostra llengua) és fer una obra cultural i patriòtica de gran envergadura; els fruits d'aquesta bona obra aviat els collirem i seran sempre fruits suculentos i positius.

També m'ha plagut molt el treball literari —emotiu i veridic— de la senyoreta Antònia Vicens que ha guanyat el premi de la novel·la "Sant Jordi 1967".

Unes ratlles trobo a mancar en el número de gener i crec sincerament que s'haurien de publicar en el número de febrer o març. Unes ratlles destinades a enaltir la memòria de l'estimat i enyorat amic el Pare Miquel Ollers. Ell sentia per la nostra llengua i la nostra cultura un amor pur i desinteressat i hauria tingut una alegria impon-

Sumari

Correu dels amics	1
¿Un nou Concordat?, per Guillem Celià, M. SS. CC.	2
L'Home i la Màquina, per F. de B. Moll i Marquès	3
Huguette Huber-Étève: Tres poemes. Trad. de Josep M. ^a Llompart	4
Pensar i sentir amb l'Església, per Miquel Gayà.	5
L'ortografia dels noms de lloc, per Francesc de B. Moll i Casanovas	7
Cap a una interpretació dels orígens del provincialisme menorquí, per Andreu Murillo Tudurí	8
Conversa amb Josep Ferragut, per F. de P. Barceló i Fortuny	11
D'aquell Banc, per Jaume Pomar	14
El problema cultural a les Illes: Una enquesta als premiats de la nit de Santa Llúcia	15
«El sauna» o «la sauna», per Josep M. ^a Palau i Camps	17
A la ciutat dels llibres	19
Acampada, per Josep M. ^a Magrinyà	21
Rosa dels vents	23
Fira de vanitats	27

PORTADA: Una escena de la comèdia Siau benvingut d'Alexandre Ballester, estrenada a Palma el 4 de gener d'enquany. — Foto: Torrelló

LLUC

Revista mensual

Any XLVIII - Núm. 563 - Febrer 1968

Direcció i administració: Pau, 3 - Palma de Mallorca
Telèf. 21 23 56

Director: CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.

Subdirector: GUILLEM CELIÀ, M. SS. CC.

Cap de redacció: JOSEP MARIA LLOMPART

Secretari: MIQUEL GAYÀ

Consell de redacció: RAMON ANDREU, FRANCESC BARCELÓ, JOAN MANRESA, GREGORI MIR, FRANCESC DE B. MOLL

Administració: JACINT RODRÍGUEZ

SUBSCRIPCIONS: Ordinària: 150 ptes. anuals

De protector: 200 ptes. anuals

Estranger: Ordinària: 200 ptes. anuals

De protector: 250 ptes. anuals

Preu de l'exemplar fora de subscripció: 20 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. Cors - Balmes, 89 Depòsit legal: P. M. 276-1958

derable si hagués vist convertida la humil revista "LLUC" on ell col·laborava, en la gran revista que avui es publica. Ell que en els temps negres i difícils no va abandonar el nostre idioma ni la gran obra que LLUC simbolitza, hauria tingut una joia immensa en veure avui la nostra llengua natural i vernacla honorada i enaltida per

tots els redactors i col·laboradors de la revista.

No cal dir que faré tot allò que'm sigui possible —dins la limitació de les meves possibilitats— per a donar a conèixer "LLUC" entre els meus amics de Barcelona i d'arreu de les nostres terres, i sóc, com sempre, devot amic, RAMON RAFOLS (Barcelona).

¿un nou concordat?

Quan, l'any 1953, va esser firmat el Concordat que havia de regular les relacions entre l'Església catòlica i l'Estat espanyol, aquell document va merèixer, de part eclesiàstica, el qualificatiu de «exemplar i modèlic». La veritat és que la seva gestió —mai no s'ha dit quants de projectes s'arribaren a redactar— va ocupar gairebé tota la nunciatura de Mns. Cicognani, arribat al país en moments d'eufòria religiosa i patriòtica. Era evident que ambdues parts desitjaven la firma d'un nou Concordat, ja que el de l'any 1851, després de tantes i tantes suspensions i denúncies, era impossible de ressuscitar i tampoc ja no servia per a encarrilar les forces, potenciades aleshores al cent per cent, d'una comunitat catòlica que havia passat l'experiència de la guerra civil.

El treball, però, fou delicat, llarg, i exigí, tant d'una com de l'altra part, una precisió gairebé de relloteria. ¿On era la dificultat? ¿Potser no era el nostre un règim palesament catòlic, amb confessionalitat declarada en el Fuero de los Españoles? Sí, però sembla que eren tants els punts a perfilar com les susceptibilitats a no ferir, i ara, després d'una dotzena d'anys, hom té la sensació que les dues altes parts concordatàries no es fiaven una de l'altra...

Deu anys de consultes, i la decidida bona voluntat del ministre Martín Artajo i de l'ambaixador Castiella, varen dur a bon port la redacció del document definitiu. El nou Nunci, Mns. Antoniutti, va arribar poc després a Madrid, amb l'encàrrec concret de posar en marxa totes les coses legislades en el Concordat, especialment allò que fa referència a les Universitats de l'Església —puix que ací, per decret ministerial, catòliques ho són totes—. Mns. Antoniutti va tenir l'encert i la prudència de mostrar les seves simpaties per l'Espanya oficial i els seus estaments més conservadors. La seva gestió va ser també «exemplar i modèlica», és a dir, poc preocupant. Aleshores, el Cardenal Roncalli vivia ben oblidat de tothom dins el seu palau venecià, i les finestres vaticanes estaven encara ben tancades.

Mort Pius XII, va venir el que tots tenim ben gravat dins la memòria: el Papa Joan, el Concili, el seu esperit, els seus documents. I a

l'altre Nunci, Mns. Riberi, amic i condeixeble de Pau VI, va correspondre la tasca d'actualitzar la seva missió apostòlica i diplomàtica, adaptant-la a les exigències d'una Església vertaderament conciliar i a les esperances d'una comunitat espanyola no tan monolítica com les declaracions i les estadístiques oficials podien fer creure. Així, no és d'estranyar que el Nunci Riberi hagi estat menys considerat a les altes esferes que el Nunci Antoniutti. Fins i tot s'ha parlat de tensions, de fregades, tan diplomàtiques com irreductibles. I ha estat dins aquest context d'insatisfacció gairebé general, quan s'ha començat a parlar d'un nou Concordat, d'un nou instrument legal que posi al dia les relacions Església-Estat, puix que l'anterior no és ara ni tan exemplar ni tan modèlic com vaticinaven tot just fa quinze anys.

La Santa Seu, fa ja uns quants mesos, va declarar, mitjançant el seu portaveu ordinari a la sala de premsa vaticana, que «pel que es refereix al Concordat amb Espanya, hom tractaria de revisar alguns privilegis concedits a l'Estat espanyol, de manera que el document resulti més en consonància amb el nou clima creat pel Concili. Però, tractant-se d'un acord bilateral, és evident que tota modificació ha d'esser prèviament concordada per les dues parts contractants».

De part espanyola, res no s'ha deixat entreveure. El mateix Sr. Martín Artajo ha escrit que era de desitjar que un nou Concordat eliminàs els elements accidentals que les circumstàncies d'aleshores imposaren, a fi de donar la imatge exacta d'unes relacions més d'acord amb la nova realitat històrica i social.

Ara bé: el nou Concordat hauria de recollir les solucions que el Concili i els signes del temps ofereixen en allò que fa referència a les relacions Església-Estat. En primer lloc, el principi de llibertat religiosa, ja oficialment reconegut a la Llei Orgànica de l'Estat i aprovat posteriorment per les Corts, però rebut amb moltes reserves per part de les diverses Esglésies cristianes no catòliques establertes en el nostre país. La designació de les jerarquies eclesiàstiques, que el Concili amb paraules tan clares ha demanat que

correspongui únicament i exclusivament a les autoritats religioses, amb la col·laboració del poble feal. I també hauria de deixar ben clar el que es refereix a la renúncia, per part de l'Església espanyola, a tots els privilegis que són més propis d'una Església feudal que no d'una Església que vol actuar en ple segle XX. I, per damunt totes aquestes qüestions detallades, el nou Concordat hauria d'oferir a tot el món un exemple del nou concepte de la independència que pertoca a les dues potestats, assenyalant ben clars els seus límits i les seves responsabilitats.

De poc ençà, la Nunciatura està ocupada per un altre representant de la Santa Seu. Abans de partir cap a Madrid, l'ambaixador Garrigues el va acomiadar a Roma amb un sopar de circumstàncies, i, arribada l'hora dels brindis, el mateix ambaixador va qualificar la futura gestió de Mns. Dadaglio com a empresa «quixotesca i arriscada».

¿Serà aquesta empresa la firma del nou Concordat que l'Església espanyola espera?

Guillem CELIA, M. SS. CC.

L'HOME I LA MAQUI- NA

La guerra del Vietnam continua, creix, es fa més cruel; converteix en un suplici la vida dels vietnamites, i, al llarg de tot el món, obsessiona cada vegada més gent, crea odís, aixeca indignacions. ¿Què hi fa, Amèrica, al Vietnam?

L'any 1964, el govern americà es justificava davant el seu poble acudint als valors polítics tradicionals de la societat americana: al Vietnam es defensava el futur de la democràcia, de la llibertat, de la justícia.

Ara els tòpics han canviat, i el govern insinua que una victòria del Vietcong animaria Xina a atacar directament els Estats Units.

La nova tàctica té una finalitat clara: intentar mantenir l'adhesió del poble, cada vegada més disgustat, acudint al seu instint de conservació. A aquestes altures, només la por, que cada vegada més es converteix novament en la llei del món, pot justificar les atrocitats que cada dia mostren els mitjans de difusió.

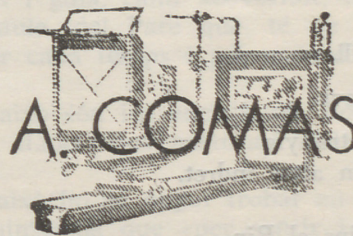
Sigui com sigui, la guerra continua. D'una banda, uns homes descalços, mig vestits, només subsisteixen gràcies a l'ajut de la naturalesa i a la complicitat de tot un poble. De l'altra, un exèrcit mecanitzat, que tot ho confia a la màquina: fins i tot la desocupació de les ciutats atacades pel Vietcong s'ha fet a base de bombardeigs i d'incendis, amb un menyspreu total per la població civil que teòricament defensaven els americans.

No sabem encara quin serà el resultat d'aquesta guerra; però l'atac inesperat i simultani d'onze ciutats, l'ocupació temporal de l'ambaixada americana, representen una victòria moral del poble vietnamita. Hem llegit a la premsa que un periodista occidental, fugint de les bales perdudes, es va refugiar dins una farmàcia de Saigon. «No m'agraden els comunistes —digué el farmacèutic—, però no puc evitar de sentir-me orgullós del que està fent el meu poble».

Nosaltres, refugiats també dins les nostres comoditats i en la llunyania, podem participar tímidament d'aquest orgull: de moment, l'Home segueix triomfant sobre la Màquina.

Francesc de B. MOLL I MARQUÈS

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

HUGUETTE HUBER-ÉTÈVE:

tres poemes

LES GARGOLES

Cercava Déu.

Com altres cerquen
llumins o planxes
per a planxar els pobres
damunt les voravies.

Li havien dit

que l'Esperit sortia
que dins les goles beates
de les gàrgoles entreobertes
part damunt les fires.

I esperava.

Li havien dit

que l'Orgue podia
ressonar a través
de portes i vitratges segellats.

I esperava.

Cercava Déu
o quelcom de semblant,
però que li toqués el cor.

Els altres ja feia temps que havien
trobat allò que delejaven,
o gairebé:

llurs paraigües,
els llumins
o les planxes per a planxar
el vent.

El vent que no cessava
d'inflar-li el vestit buit.

I restava sol,
dies sencers,
el front alçat
vers les goles beates
de les gàrgoles ineficaces
per on havia de brollar
l'Esperit
que no brollava mai.

Es consternava.

I l'Orgue retrunyia
potser en un altre indret.

¿Qui sap?
Tal volta dins el Rin
que corria sempre,

sempre.

UN CARRER DE QUIMPER O D'UN
ALTRE LLOC

El carrer gris on juguen els infants.
El carrer que nua els braços de la vila.
El carrer emboirat de rosa o de gris,
sovintejat de gats secrets,
impúdics i amagats.
El carrer de totes les llunes
i de tots els colors.
El carrer de les tristes llambordes
i dels somnis d'infants,
roses i grisos.

El carrer que no comença.

UN DIA, POTSER...

Un dia, potser,
el foc no cremarà endebades.
Les flors dels ametllers
s'arraparan a la vida.
Hi haurà branques de neu
ací i allà.

El cel serà immens i mut
part damunt les catedrals.
Ja no ens caldrà refiar-nos.
Podrem tenir calor,
i riure sota el sol,
i mirar la bellesa
de totes les coses,
sense que això ens faci mal.

Podrem pensar en les primaveres,
en les remors disperses.
Les sabrem reconèixer
de seguida.
No ens caldrà cap ajut.

Un dia, potser,
tot serà llunyà de veres,
tan llunyà com ho són ara
l'ombra i la llum.

Tindrem fred quan caldrà,
i les cases tornaran
al lloc que altre temps tenien.

(Traducció de Josep Maria LLOMPART)

Pensar i sentir amb l'Església

per Miquel GAYÀ

Pensar i sentir amb l'Església és la meta més noble i ambiciosa a la qual podria aspirar un cristià. Perquè Crist està en l'Església, i és avui l'Església mateixa, encarnada en el temps, il·luminadora dels homes, poble de Déu en marxa cap a la Salvació.

L'Església és la santedat de Déu revelada en el Crist que és el seu Cap, i projectada vers els homes que l'abracen i s'hi adhereixen. Qualsevol espurna de santedat humana té el seu origen en Crist, i l'Església n'és dipositària en exclusiva.

Cal la nostra adhesió sincera i absoluta a l'Església, pensar i sentir amb Ella si no volem fer marrada i desviar-nos del seu camí.

Cal caminar amb Ella, d'acord amb els temps; inserits en el seu Cos, compromesos amb el seu testimoni.

Molts d'esforços es fan malbé si el nostre compromís no esdevé sincer i entusiasta. Allavors tenim la religiositat postissa i sentimental, caricatura que posa en perill el mateix edifici en ser socavats els seus fonaments per aquesta migranya que acaba en deserció.

Voler pertànyer a l'Església ens exigirà que l'estudiem i la coneguem. Per no estudiar-la i conèixer-la com caldria, tenim tanta religiositat de tipus negatiu, endarrerida, amb un peu en el camí de la deserció.

Ser de l'Església i no saber què és l'Església —o tenir-ne una falsa idea—, què ens demana i què ens pot donar, és una contradicció o bé una inconsciència.

Cal, doncs, amb aquesta nostra adhesió, que l'estudiem i assimilem el seu esperit, la seva doctrina: que ens penetrem de la seva llum, per esdevenir també nosaltres llum.

Penetrar en la lectura dels textos bíblics —no tant per fer-nos-hi savis de la seva lletra, com per formar-nos en el seu esperit—, és avui una exigència elemental.

I, encara, conèixer i viure al corrent —tant com ens sigui possible— dels textos oficials de la doctrina de l'Església, és qualque cosa que estam obligats a fer tots aquells que hem rebut alguna llum. Déu ens exigeix, en aquest aspecte, que posem a contribució els talents que d'Ell hem rebut.

La *Constitució dogmàtica sobre l'Església*, promulgada en el darrer Concili, en parlar en el seu núm. 25 de l'acolliment que els feels han de prestar a l'ensenyament dels bisbes, precisa que «aquesta religiosa submissió de la voluntat i de l'enteniment cal prestar-la d'una manera especial a l'autèntic magisteri del Romà Pontífex fins quan no parla *ex cathedra*, de tal manera que hom reconegui amb reverència el seu magisteri suprem i s'adhereixi sincerament al parer expressat per ell, segons la ment o voluntat que ell mateix hagi manifestat i que es pot veure principalment, ja sigui per l'indole dels documents, ja sigui per la freqüència amb què propaga una doctrina, ja sigui encara per les fórmules emprades».

Paraules, aquestes i les que segueixen en el text de l'esmentada Constitució, que posen de relleu l'error en què viuen aquells que, volent-se dir catòlics, ni admeten aquesta doctrina, ni la viuen, ni fan res per conèixer-la.

Conèixer el pensament de l'Església! Vet aquí la pedra de toc perquè hi puguem emmotlar els nostres sentiments i ens puguem fer nostra la saba il·luminadora i santa que puja del seu tronc principal que és el Crist.

Confés que jo, afectat de llegir i meditar llibres dels millors teòlegs actuals —alguns dels quals han fornit amb la seva llum particular molt de pes en la doctrina proclamada pel Concili—, he trobat molt sovint a faltar, en la nostra llengua, un medi de publicitat que ens faciliti aquesta paraula periòdica i actual de l'Església; aquesta paraula autèntica, que no és expressió de cap opinió particular sinó magisteri i doctrina oficial, veu moderadora, crida a l'ordre, llum i guia, camí de veritat, irradiació del Crist-Paraula del Pare que té un ensenyament propi per cada temps i per cada dia del nostre viure.

Car això són los encíclics, documents, homilies i al·locucions pastorals del Papa i dels bisbes.

Tot això ho he pogut trobar en aquests quaderns quinzenals que «per sentir i pensar amb l'Església del Postconcili» i sota el títol de DOCUMENTS d'ESGLÉSIA, s'editen a Montserrat. La seva aparició data ja d'un any i mesos: exac-

tament, del mes d'octubre del 1966. Fins al gener d'enguany n'han aparegut 28 números sense comptar-ne algun de complementari. La seva estructuració no pot ser més seriosa, sòbria i austera: res d'editorials ni d'articles sobrers, sinó que tot d'una s'obrin els números amb una ben nodrida secció de *Documentos i discursos pontificis* on hi són encabits els textos d'encíclics, audiències, parlaments i homilies del Papa; hi segueixen altres seccions com *Legislació postconciliar*, *Vida de l'Església*, *Estudis doctrinals*, *Ecumene* i *Quèdlibets*, etc. A més dels documents papals, els textos d'altres bisbes d'Espanya i d'arreu el món hi són ben triats i escaients, com també altres textos i estudis d'eminentes teòlegs d'avui, entre els quals citarem, per exemple, *L'Església en el món d'Avui* de Ch. Moeller, *La fi de l'era constantiniana* de W. Dirks, *Una nova relació Església-món* d'Y. Congar, i —per afectar d'una manera particular la nostra diòcesi— *La llengua litúrgica a Mallorca* de G. Rebassa; i entre els textos dels documents pontificis, les encíclics *Christi Matri*, *Populorum progressio* i *Sacerdotalis caelibatus*, la constitució apostòlica *Sacrarum indulgentiarum recognitio*, i els motus proprios *Ecclesiae sanctae*, *Catholicam Christi Ecclesiam*, *Pro comperto sane*, i *Sacrum diaconatus ordinem*.

Adreçant-me a un públic divers i heterogeni com és el de la nostra revista LLUC, em fa por si qualque lector podria treure la impressió que l'Església, que exigeix dels feels inserits en ella, l'adhesió al seu pensament i la seva doctrina, obliga com a una manera d'eixalament humà. Res més al contrari: per als esperits tèrbols i amorals, o que volen servir-se de les causes religioses per als seus beneficis propis, sense dubte que les ensenyances de l'Església seran dures i males de païr; mai, però, no ho seran per a tots aquells de bona voluntat ni per als creients que saben que la fe és un risc de la persona humana que s'entrega al seu Creador, i que Déu no és quelcom que puguem posseir en exclusiva uns quants, com tampoc ho és l'Església del seu Crist, ni cap institució que pugui fermar la iniciativa del creient. Ho corroboren ensenyances com aquestes del P. Arrupe: «No pretenim defensar les equivocacions, però tampoc no volem cometre'n una de més grossa que totes les altres: per por d'equivocar-nos obrant, estar amb les mans plegades i esperar inútilment». O aquestes paraules de Pau VI: «L'Església no es pot desinteressar de les coses temporals: perquè les coses temporals són l'activitat dels homes, i tot el que toca l'home concerneix l'Església. Una Església desencarnada, separada del món, retirada al desert, ja no seria l'Església de Jesucrist, l'Església del Verb encarnat». També és el mateix Pau VI qui en la *Populorum progressio* exigeix dels laics considerar com a missió pròpia el renovellament de l'ordre temporal i els diu: «Pertoca als laics, per les seves lliures iniciatives —i sense esperar con-

signes i directrius— de penetrar d'esperit cristià la mentalitat i els costums, les lleis i les estructures de la seva comunitat de vida. Són necessaris canvis, són indispensables reformes profundes: ells han d'aplicar-se resoludament a infondre-hi l'esperit evangèlic». «I si és veritat que el món pateix de manca de pensament, convocam tots els homes de reflexió i els pensadors, catòlics, cristians, que honoren Déu, assedegats d'absolut, de justícia i de veritat: a tots els homes de bona voluntat». Puix l'Església no és un clos tancat —avui més que mai no ho pot ésser— d'aïre enrarit i anacrònic, sinó que està oberta a totes les corrents enlairades, com diu el mateix Papa a l'encíclica esmentada: «Ultra les organitzacions professionals, estan també en activitat les institucions culturals, la funció de les quals no és de menor pes per l'èxit del desenvolupament. «La sort del món perilla, afirma greument el Concili, si no són preparats homes dotats de més saviesa» I afegeix: «Moltes nacions, més pobres certament en béns econòmics, però més riques en saviesa, poden prestar a les altres un servei imponderable». Ric o pobre, cada país posseeix una civilització rebuda dels seus avantpassats: institucions necessàries a la vida terrenal i manifestacions superiors —artístiques, intel·lectuals i religioses— de la vida de l'esperit. Quan aquestes últimes contenen veritables valors humans, fóra un greu error de sacrificar-les a les primeres. Un poble que hi consentís, perdria així el millor de si mateix. Sacrificaria, per viure, les seves raons de viure».

«Sacrificar, per viure, les seves raons de viure» és qualque cosa que mai l'Església no pot predicar, ella que altrament per boca del mateix Papa diu: «Que tots els fills dels homes puguin dur una vida digna dels fills de Déu».

Tota aquesta doctrina, il·luminadora i plena de consol humà és —podem dir— l'Evangeli del Crist —la Bona Nova del Regne de Déu—, proclamat per boca del seu Vicari actual, dit amb l'idioma d'avui, a fi de fer-lo entenedor a tots els homes d'avui.

També en aquests quaderns —en els quals hem espigolat les cites precedents—, hi podem constatar qüestions i problemes candents i la solució que els aplica l'Església, com la revisió de les indulgències, l'exhortació apostòlica *Signum magnum* davant el cinquantenari de les aparicions de Fàtima, la vertadera doctrina de l'Església sobre el culte de la Mare de Déu, i al·locucions com les del cardenal Cerejeira que diu: «No és Fàtima qui jutja l'Església; és l'Església qui jutja Fàtima»; o la del cardenal Ottaviani sobre el «secret de Fàtima».

Llegint i formant-se en la lectura d'aquests quaderns és, en fi, com un creient podrà tenir idees clares sobre allò que ha de creure i estimar en la seva santa religió.

L'ortografia dels noms de lloc

per Francesc de B. MOLL I CASASNOVAS

Aquests mesos darrers s'ha tornat remoure en els diaris insulars la qüestió de la grafia dels topònims o noms de lloc mallorquins. ¿Binisalem o Binissalem? ¿Lluchmajor o Llucmajor? Els partidaris de cada grafia ja han tingut prou pa tallat per a escriure i discutir llargament —i sovint ardorosament—: uns defensant la forma oficial, altres defensant la... racional.

Sobre la manera com convé escriure el nom de Llucmajor, ja vaig donar, fa tres anys, un informe documentat que l'Ajuntament d'aquella ciutat em demanà. Sembla que el meu escrit degué quedar dormint dins qualque calaix i no se n'havia parlat més; però, fa un parell de mesos, unes declaracions del batle llucmajorer a la premsa desptaren la llebre i han determinat una gestió oficial, que esperam que donarà bon resultat.

El bon resultat —l'únic bon resultat— seria que es deixàs anar d'una vegada la forma híbrida **Lluchmajor** i s'adoptàs oficialment la normal, **Llucmajor**. Són dos els canvis que caldria fer en l'escriptura del topònim: suprimir la **h** de **Lluch**, que no serveix més que per a falsificar la pronúncia (ja hi ha qui pronuncia **Llutxmajor**); i canviar l'element **major** en **major**, per evitar la incongruència de mantenir la mescla absurda d'un nom mallorquí (**Lluc**) i un adjectiu castellà (**major**). Deixem córrer aquestes formes promisquies, que no són ni carn ni peix, com tants d'altres noms de poble ridículament deturpats per la burocràcia (**San Lorenzo de Descardazar**, **San Vicente dels Horts**, etc.). Si volem obrar amb lògica, una de dues: o **Llucmajor** (nom completament català) o **Lugo mayor** (que seria completament castellà).

En el que es refereix a Binissalem i Valldemossa, la raó d'escriure les dues **ss** és l'interès a evitar que els qui saben ortografia però no saben el topònim de viva veu pronuncin malament aquests noms, donant a la s

tota sola el so que normalment té quan va entre vocals, com és el cas present. Hem sentit molts de catalans pronunciar la **s** de **Binisalem** i **Valldemosa** am el so de **s** sonora, o sia, el de la **s** de paraules com **cosa**, **posar**, **cosir**. Aqueixa pronúncia és errònia, però és ben explicable per efecte de la grafia amb una sola **s**. Escrivint aquests topònims amb dues **ss**, queda automàticament eliminada la possibilitat lògica de pronunciar-los malament.

El cas de Valldemossa s'ha resolt sense gaire protestes. En el de Binissalem ja hi ha hagut més resistència, perquè els partidaris de la grafia **Binisalem** han descobert un argument que creien invencible: **Binisalem** —diuen— és una paraula composta (**Bini Salem**), i per tant, en posar-hi dues **ss**, s'estableix que un mot tingui dues **ss** inicials (**Ssalem**), cosa que va contra les normes ortogràfiques més elementals.

Parlem-ne, de la validesa d'aquest argument. Per primera, en el mateix cas de **Binissalem** estan els topònims valencians que comencen en **Beni** (equivalent al nostre **Bini**) i tenen un segon element que comença en **r** forta: ningú no veu amb mals ulls que amb dues **rr** s'escrigui **Benirrama** i **Benirredrà**, malgrat que també és regla ortogràfica universal que cap paraula no s'escrigui amb doble **rr** inicial. Segonament, els mateixos que argumenten contra la doble **ss**, escriuen en castellà **prerromano**, **antirreligioso**, **contrarreforma**, etc., i no troben gens absurd que en aquests casos especials aparegui doble **rr** inicial en mots com **rromano**, **rreligioso**, **rreforma**. Dues **rr** inicials! ¿Quina ortografia ho tolera? Però fillets, formant el segon element d'un compost, en realitat deixen d'esser inicials, i ja resulta purament convencional escriure una sola **r** o dues. El cas de la **ss** de **Binissalem** és idèntic: l'interès de protegir la pronúncia correcta és més important que l'escripòl de mirar **Salem** com un mot separable del seu **Bini**.

Cap a una interpretació dels orígens

per Andreu MURILLO TUDURÍ

Quan hem sentit la necessitat d'analitzar les essències del país on vivim —i d'on som— ens ha calgut porgar de bizantinismes les realitats de ca nostra. No sempre és massa agraïda la tasca de gosar a enfrontar-se amb els falsos déus d'un establert costum; la comoditat que comporta el «benefici» de no pensar ha arrelat massa entre nosaltres, fills d'un país esdevingut escandalosament acomodaticí.

En repassar la història de les edats Mitjana i Moderna —per bé que els textos relatius a les Illes ténen molt de provisional— veim com Menorca segueix una línia paral·lela a Mallorca fins al segle XVIII, quan l'esmentada divergència fa de Menorca un cas únic en els esdeveniments als indrets de l'antiga Corona d'Aragó.

Com és sabut, quan la caiguda de Ciutat de Mallorca el 1715, Menorca, tant de fet com de dret, ja pertanyia a la Corona britànica i va romandre sota aquest domini fins 1802 encara que amb dues excepcions: de 1756 a 1763 ocupada per França i de 1781 a 1798 per Espanya. Aquestes situacions —llevat de l'ocupació espanyola— més militars que civils han donat lloc a una sèrie d'errades apreciacions que s'han convertit en tòpics. La llarga presència de guarnicions angleses, hannoverianes —al servei dels britànics— i la menys llarga de franceses, no van estrangeiritzar el poble menorquí ni tampoc els intel·lectuals d'aleshores. Menorca va romandre —defectes inclosos— amb el mateix esperit d'abans de les ocupacions i amb les mateixes lleis, usos i costums concedits per la Corona d'Aragó, mentre desapareixien de la resta dels països catalans, on s'iniciava la provincialització i continuava la línia de decadència que havia d'arribar a l'aiguabarreig del provincianisme.

Però no creguem... Menorca no havia d'estalviar-se el procés històric dels països germans. Solament havia d'anar endarrerida, fins i tot avui, quan tímidament guaitam als camins del recobriment.

El procés econòmic del segle XVIII menorquí, ben prou interessant, però no exclusiu de Menorca com han cregut molts de menorquins, ens duria a disquisicions que pel que fa a aquest intent d'interpretació no és del tot remarcable per bé que cal recordar que la cultura floreix on les olles son prou plenes. I la cultura d'una Menorca lliurada a si mateixa —malgrat un gover-

nador i una guarnició estrangera els quals, lògicament, havien d'interferir-se amb els illencs— no podia ser altra que la continuació de la cultura autòctona amb ribets neoclàssics propis de l'Europa del «Grand Siècle». I és així que quan Antoni de Capmany diagnosticava que «el catalán es una lengua provincial muerta para la república de las letras», un grup de menorquins s'encarregava de fer-lo anar errat de comptes. La «Societat de Cultura» de Maó, creada per impuls dels lletraferits menorquins —i alguns de britànics (1)— mantenia el foc de la cultura catalana al darrer racó de les nostres terres.

Anima de la Societat de Cultura van esser els cinc germans Ramis i Ramis —descendents de mallorquins establerts a Menorca l'any 1729— i, més que cap, el major, Joan, nat a Maó el 27 d'abril de 1746 en plena dominació britànica. Joan Ramis i Ramis va estudiar les primeres lletres a la vila nadiua per a continuar estudis a Ciutat de Mallorca i més tard a Avinyó on es va doctorar en ambdós Drets. Políglota de vàlua i home culturalment inquiet, va elevar autèntics monuments de la literatura catalana (2).

Jordi Carbonell s'ha dedicat a pregons estudis sobre l'obra de Ramis i d'altres menorquins (3), on es reflecteixen el paper i la importància de la producció menorquina de final del segle XVIII i començament del XIX, època que anomena «El període menorquí de la literatura catalana». No es pot dubtar que l'aportació d'en Carbonell ha de dur com a conseqüència la inclusió, en lloc d'honor, dels clàssics menorquins a les antologies de la literatura catalana, d'on són gairebé absents.

Però la Societat de Cultura on s'havia canalitzat la tasca dels Ramis i tants altres estudiosos, va tenir una vida curta encara que pletòrica. Creada en 1778 es va desfer en 1785. Francesc Hernández Sanz, a l'estudi que li va dedicar (4) ens diu: «Tal vez hallaríamos el motivo de aquel abandono y de la disolución si pudiéramos ahondar en la vida íntima de los fundadores y nos fuera permitido conocer la parte activa que como hombres públicos les quedó reservada en los transtornos ocurridos en nuestra isla a raíz de la ocupación y conquista de Menorca por las armas españolas en 1780-1781». Aquestes deuen ser, ben segur, les dates en les quals s'inicia la tardana provincialització de Menorca. Comença pels in-

del provincianisme menorquí

...para componer una nueva historia de esta Isla, pues las publicadas hasta aquí son muy defectuosas, ya por superficiales, y ya también por su mucha falta de exactitud. Bien veo que este mi proyecto pide mucho estudio y trabajo; pero sin embargo lo emprenderé con gusto a fin de distraerme quanto pueda de las desazones y desgracias que continuamente me persiguen. Son ya seis años casi completos que sirvo el empleo de Asesor de Guerra en esta Isla y quando tantos otros con muy pocos o ningunos servicios gozan buenos sueldos yo soy el único que sirvo sin paga ni adelantamientos y con muy cortos gages por mas que repita mis solicitudes y recursos. Tenemos pues de vencer la Fortuna conformandonos con la voluntad de Dios que así lo dispone.

Mahon a 7 de Enero de 1788

TRANSCRIPCIÓ DEL DOCUMENT:

«...para componer una nueva Historia de esta Isla, pues las ya publicadas hasta aquí son muy defectuosas, ya por superficiales, y ya también por su mucha falta de exactitud. Bien veo que este mi proyecto pide mucho estudio y trabajo; pero sin embargo lo emprenderé con gusto a fin de distraerme quanto pueda de las desazones y desgracias que continuamente me persiguen. Son ya seis años casi completos que sirvo el empleo de Asesor de Guerra en esta Isla y quando tantos otros con muy pocos o ningunos servicios gozan buenos sueldos yo soy el único que sirvo sin paga ni adelantamientos y con muy cortos gages por mas que repita mis solicitudes y recursos. Tenemos pues de vencer la Fortuna conformandonos con la voluntad de Dios que así lo dispone. Mahon a 7 de Enero de 1788.»

tel·lectuals, homes que per les seves ocupacions havien de cercar l'adaptació a unes circumstàncies que degueren albirar com a definitives i sense remei, i per part d'alguns —no tots— sense oposar cap resistència.

Després de la curta i darrera ocupació britànica (1798-1802) els menorquins es veuen empesos cap a l'abandonament de la llengua llur com a vehicle de cultura. Com a mostra sabem de la creació a Ciutadella d'una escola per a al·lots benestants, regida per personal foraster, obra del bisbe Pedro Antonio Juano (5) i el decret del mateix bisbe ordenant que els llibres sacramentals s'havien de redactar «en lengua castellana por convenir así y estar mandado por la superioridad» (6). El mateix Joan Ramis seria comissionat com a examinador de mestres que havien d'ensenyar a les anomenades «escuelas españolas». A poc a poc la llengua dels menorquins es convertiria en un instrument que, de cada vegada més, ja no «feia mudat» (7).

Joan Ramis va tractar d'adaptar-se a la nova situació de bell començament: des de 1781. Després d'unes lloances versificades al governador Comte de Cifuentes —primerament escrites en la llengua del país i més tard en castellà— va ocupar càrrecs d'importància i va rebre desenganys.

Les darreres produccions de Ramis —en llengua manllevada— són francament dolentes (8). Potser així ho degué entendre l'autor i abandonant la producció literària va dedicar els seus esforços a la història i, amb menys encert, a la ciència (per cert que aquestes darreres activitats són les més conegudes i les úniques a les quals paren esment els nostres provincians d'ara).

Per un paper autògraf —inèdit fins a la publicació d'aquest article— sabem també que la dedicació historiogràfica de Joan Ramis va ser motivada per la necessitat de distreure's dels deficiències i desgràcies que el perseguiren (9). I per aquest mateix paper sabem quina paga va rebre per la seva renúncia espiritual.

El provincianisme de Joan Ramis i Ramis sols va ser en part redimit pel fet de mai més no acceptar cap més càrrec, ni de la darrera i efímera ocupació britànica ni de l'administració definitivament instaurada en 1802. Aquelles circumstàncies, en les quals Ramis hi veia la voluntat de Déu, van fer que bon nombre d'intel·lectuals menorquins, capaços de crear unes obres

on es palesava que el català no era una llengua morta per a la república de les lletres, anessin sembrant de sal un terreny que, d'aleshores ençà, ha donat ben poc fruit.

NOTES

(1) Aquest fet no ens ha d'estranyar. John Armstrong, enginyer militar anglès, a *The history of the island of Minorica* (Londres, 1756) Letter V; diu: «la majoria de la gent és tractable i complaent quan nosaltres hem après la seva llengua la qual tenim necessitat d'aprendre tan prest com podem i per diferents raons».

(2) Són remarcables les tragèdies d'estil neoclàsic *Lucrecia* (1769), *Arminda* (1783), *Rosaura* (1783) i diversos poemes i altres obres menors.

(3) Jordi Carbonell: *El període menorquí de la literatura catalana a El llibre de tothom*. Barcelona, 1964. *La cultura a Menorca a «Serra d'Or»*, novembre de 1964. *L'obra literària de Joan Ramis i Ramis a «Revista de Menorca»* I semestre, 1967. També ha tractat aquests temes en conferències donades a Maó i a Ciutat de Mallorca.

(4) *Una sociedad de cultura establecida en Mahón durante la segunda mitad del siglo XVIII* «Revista de Menorca», desembre de 1921.

(5) Rafael Oleo y Quadrado. *Historia de la isla de Menorca* Tom II, pàg. 315.

(6) Vegeu *Cuarto centenario de los libros sacramentales de las parroquias de Menorca* per Fernando Martí Camps, «Revista de Menorca», octubre-desembre, 1965.

(7) Malgrat tot, Antoni Febrer i Cardona publicà en 1804 —amb pseudònim— *Principis de la Lectura Menorquina* (vegeu-ne el treball de Jordi Carbonell a «Estudis Romànics» VIII 1961 (imprès el 1966) publicació de l'Institut d'Estudis Catalans. En un to menor encara seguiria l'ús del català en algunes obres publicades i altres inèdites produïdes a començaments del segle XIX. També Joan Ramis va publicar dins aquest segle (en 1811 per primera vegada) l'obreta *Temps y paratges de Menorca en que es mes gustos y saludable o daños respectivament el pex y marisc que se aporta per vendre en la pescateria de Maho*. En 1818 Vicenç Albertí traduiria al català la insuportable *Alonsiada* de Ramis, etc.

(8) Diu Lluís Casanovas en el seu llibre *Antologia poética menorquina* (de poesia castellana d'autors menorquins): «Desgraciadamente las poesías de Ramis —s'ha d'entendre la producció castellana— fruto de estudio y erudición, carecen de auténtico valor y si por un lado le hemos de reconocer como buen latinista, historiador concienzudo y notable abogado, por otro nos es obligado tenerle por un poeta mediocre y más bien malo» pág. 29.

(9) Vegeu el gravat, fotocòpia d'un manuscrit de Joan Ramis, que il·lustra aquest article.

Bandierins

SALMA

Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

DINS LA COL·LECCIÓ

ELS TREBALLS I ELS DIES

s'han publicat aquests volums:

M. DURLIAT, *L'ART EN EL REGNE DE MALLORCA*.

J. M. LLOMPART, *LA LITERATURA MODERNA A LES BALEARS*.

F. DE B. MOLL, *VOCABULARI MALLORQUÍ-CASTELLÀ*.

R. GINARD, *CANÇONER POPULAR DE MALLORCA, I i II*.

VOLUMS EN PREPARACIÓ:

J. VIDAL ALCOVER, *LA CONQUISTA DE MALLORCA PELS PISANS*.

(Traducció i comentari d'un poema del segle XII).

M. DURAN ORDIÑANA, *ELS PEIXOS DE LES BALEARS*.

M. FULLANA, *LÈXIC DE L'ART DE LA CONSTRUCCIÓ*.

R. GINARD, *CANÇONER POPULAR DE MALLORCA, III i IV*.

La col·lecció **ELS TREBALLS I ELS DIES** adorna i prestigia tota casa on es parli català

SUBSCRIVIU-VOS-HI AVUI MATEIX!

EDITORIAL MOLL: Torre de l'Amor, 6
Palma de Mallorca

conversa amb:

josep ferragut

A redòs de la Seu hi ha la barriada potsrer més antiga de Palma. Em sembla que fou en aquell redol on hi hagué el primitiu recinte murallat, i encara, quan fan els fonaments de qualque edifici nou, és corrent trobar-hi objectes romans i àrabs. Es una barriada amb l'olor de la processó del Corpus —barreja de sorra, pètals de flors i cera—, amb el ressò de la campana del rellotge de l'Ajuntament, des de llevant, o amb el toc nostàlgic de les campanes de la Catedral, enfilada a ponent, majestuosa, vora el mar. Per aquests carrerons es passeja el record de Mossèn Alcover, transcrivint rondalles i iniciant el seu grandios diccionari, i d'En Gabriel Alomar, que no anava precisament de rondalles.

Gairebé enmig del barri hi ha l'Estudi General, la nostra antiga Universitat, que ara vol reverdir antigues glòries i intenta fabricar una tradició que no té i que li cal. Tot just a la vora, En Llorenç Villalonga inventa un passat i ens el fa novel·la, i, més avall, enfront de la placeta de la Universitat, en una casa antiga refeta de bell nou, viu l'arquitecte Josep Ferragut. Ell mateix ens obre la porta i ens fa passar dins una sala plena d'obres d'art, llibres, objectes decoratius, llum, i tot allò que pot fer còmoda una cambra.

—Es evident que quan es pensa en l'urbanisme a les Balears, s'ha d'anar a uns plantejaments distints per a cada una de les illes. Els problemes d'Eivissa i de Menorca són diferents dels que tenim aquí; i, aquí mateix, encara hem de fer la diferència entre Palma, la zona de la costa o turística i la part agrícola. Crec que el plantejament de Palma l'hem fet d'una manera desastrosa. Si ara es lamenten del «gran Madrid», d'aquí a un parell d'anys

lamentarem el «gran Palma». S'han fet uns poligons industrials, molt encertadament i ben fets; però erròniament situats a Palma. S'hauria d'haver pensat en altres indrets de l'illa per a fer aquest desenvolupament industrial. Així se'ls hauria pogut donar una vida que ara no tenen; una indústria repartida, que fos complement i balança del turisme, o lloc de treball per si un dia aquest turisme deixa de venir. Pensa que, per exemple, aquests centres industrials s'haurien d'haver fet a Inca, a Manacor i a Alcúdia. Aquesta ciutat, d'ençà de Carles V l'han oblidada, i no tenen en compte que era el port natural de l'altra banda de Mallorca.

De la costa no s'ha fet cap plantejament. L'única cosa que s'ha fet és donar completa llibertat als particulars, o als interessos particulars, per a desenrotllar allò que a ells els convenia, sense pensar mai en l'interés general ni en les necessitats paisatgístiques de la regió. Fa anys, «Es Molinar» era considerat la barriada d'estiueig de la classe baixa de Palma; el que hem fet ha estat convertir Mallorca en «Es Molinar» d'Europa.

Don Josep conversa pausadament, sense immutar-se gens quan li pos qualque emperò. Sembla com si ja sabés quines traves li puc posar i quines són les paraules exactes que m'ha de dir. M'ha assegurat que no li agrada que li facin entrevistes; me n'explica les raons. I també m'explica per què ha fet aquesta excepció. Em parla de la nostra revista, i, aleshores, deixa d'esser només l'arquitecte per a convertir-se en l'home preocupat per la cultura pròpia. Cerca solucions, maneres de fer una tasca positiva.

—L'edifici ha d'estar en consonància amb el paisatge o amb la

tradició dels edificis que l'envolten. Aquesta consonància és, a vegades, un punt discordant; però només un punt, una cosa extraordinària, no una norma... Es clar que els nous materials de construcció s'han d'aprofitar al màxim; però el que no hem d'oblidar mai és el clima que tenim, la situació especial de cada construcció i els materials propis de la regió. Referent al clima, em sembla absurd que aquí s'hagin de fer aquests finestrals orientats cap a migjorn amb unes persianes que gairebé mai poden estar obertes; això ho podran fer a un país nòrdic, però no aquí.

Fa un cert temps —i això ho dic referint-me als materials propis de la nostra regió— varen creure que el ciment podia imitar qualsevol material. I això no és ver; al cap dels anys, els materials nobles tenen més qualitat, i el ciment la perd. Es clar que aquí es plantejaria el problema

dels condicionaments econòmics als quals els arquitectes estam subjectes. No vull dir amb això que s'hagin de rebutjar els avanços que ens ha duit la tècnica; seria doïut no fer servir el formigó o les estructures metàl·liques. Com veu, són dues coses distintes: aprofitar la tècnica al màxim, d'una banda, i seguir l'esperit tradicional, de l'altra. Aquí, a Mallorca, es desconeix generalment la nostra pròpia arquitectura; quan en parlen, es refereixen a les cases senyoriales, que n'hi ha relativament poques perquè puguem dir que representen la nostra arquitectura tradicional. La vertadera saba l'hem de cercar dins l'arquitectura rural. Hem de revaloritzar la casa agrícola mallorquina, i no com a història, sinó com a pauta a seguir, tot pensant-la amb els avantatges que la tècnica del nostre temps permet. La cosa pitjor de tot això és que els estrangers ja ho han sabut veure i fer-ho; nosaltres ens hem limitat a copiar-los.

No hem de confondre aquest esperit tradicional amb la imitació de l'arquitectura antiga. Varen ésser bastants els qui, en aquests darrers cinquanta anys, seguiren aquesta tradició, però sense donar-li l'evolució escaient. ¿El millor d'aquell temps? Potser En Forteza; va fer obres importants, però usant materials una mica pobres, que el temps encara ha empobrit més.

El tema de l'arquitectura ens acapara per complet. Se m'acudeixen molts de temes de conversa, dubtes, preguntes. En algun moment teoritzam per complet: l'arquitectura, ¿art o ciència? El retrat d'una senyora fet per N'Anglada Camarassa ens vigila des de la paret; em sent observat pels ulls imaginaris d'un bust sense rostre que tenc a l'enfront; un àngel d'En Pavia, penjat del sòtil, intenta protegir-nos.

—Evidentment, l'arquitecte ha d'ésser artista i tècnic; un pot ésser bon matemàtic i mal arquitecte, i a l'enrevés. Hem d'afegir que l'arquitecte ha de ser bon sociòleg. Conjuntar les tres coses és cada dia més difícil. L'evolució

i l'amplitud de la tècnica i dels problemes que planteja la societat ens duen cada dia més a una especialització dins l'arquitectura. El futur del nostre treball està en un equip harmonitzat i com-penetrat.

¿Que n'hi ha que només van al negoci? Es clar! Molts d'arquitectes s'han convertit en industrials de l'arquitectura, en senyors que venen plànols per fer obres ràpides i ben poc pensades. Bé, en part es comprèn, encara que no es justifiqui: la febre de la construcció, poc temps per a madurar el projecte i menys per a acabar l'obra. A més, tothom se sent arquitecte, aquí; com tothom se sent metge. No, no vull dir que no tenguem llibertat; però sí condicionaments, tant econòmics com de temps. ¿Solucions? Sí, educar la gent; que la culpa no és solament nostra. Cal una labor de crítica de les obres, de despertar la consciència de la gent, de respectar les ordenances. No fer tants d'edificis singulars, i els que ho siguin, que ho siguin de bon de veres. Els nous rics d'abans encarregaven a l'arquitecte edificis fora del corrent per tal que es ves on era ca seva. Als d'ara ja no els importa; van al negoci. No sé quina cosa era pitjor.

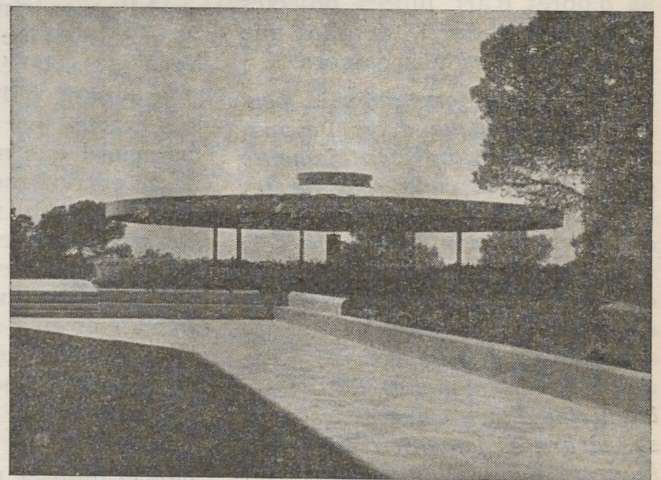
La conversa ens duu als edificis que marcaren la tendència d'una època. Comentam la poca protecció que varen tenir de part de les autoritats, perquè no responien als estils consagrats per la

Història. Precisament fa ben poc hem hagut de veure com un dels escassos exemples d'arquitectura «modernista» a Ciutat —els magatzems «El Aguila»— era deformat sense cap respecte. Don Josep se'n lamenta.

—No s'hauria d'haver permès. Ni tampoc allò que feren amb el «Gran Hotel» que, a part del seu valor documental, era un edifici noble. Tots els estils, fins i tot els que ara ens semblen més enfora de nosaltres, han d'ésser protegits, com ho són, per exemple, el gòtic i el renaixement. ¿Vostè recorda el xalet de Ca N'Aguiló, a Porto Pi, fet d'En Bennàsser? Idò pot estar segur que era un dels millors xalets que ha tengut Mallorca. No haurien d'haver deixat que el tomassin. Dins cada època, dins cada gust, hi ha bo i dolent. Allò que hem de fer és aprendre de destriar-ho.

Parlam ara de les seves experiències professionals, de la seva obra i de l'evolució que aquesta ha experimentat. I, naturalment, dels problemes de l'ensenyament de l'arquitectura.

—El pas per l'Escola d'Arquitectes és un aprenentatge necessari per a poder començar a aprendre. El perill és que un, en sortir de l'Escola, es trobi —com ara passa a Mallorca— davant una eufòria constructora i s'hi vulgui incorporar sense fer abans examen de consciència, sense demanar-se si vertaderament ja ho sap tot. Potser l'Escola s'hauria d'orientar cap a una especialització

La Porciúncula.
Monument
a l'Amic e Amat.

més rigorosa, i, al mateix temps, exercir una funció divulgadora, pedagògica: educar el gust de la gent.

L'arquitecte responsable no hauria de treballar en una regió que desconeix. Per a fer una ver-tadera obra arquitectònica cal saber la realitat sociològica del país, els costums, la tradició... Cregui'm: el nostre urbanisme no el poden fer des de Madrid.

Jo vaig acabar la carrera l'any 42, i aleshores s'usava en arqui-tectura una mena de triomfalisme folklòric, conseqüència de l'am-bient oficial: certs esquemes tra-dicionals espanyols repetits una i mil vegades, sense deixar cap marge a la llibertat de la imagi-nació creadora. El Ministeri de l'Aire a Madrid i la Casa de Cor-reus a Palma poden servir d'exem-ple. Aleshores, pots per reacció, vaig sentir la pruija de llançar-me a fer una arquitectura funcional, simple, progressista. Però no em va ser gens fàcil, perquè no m'a-provaven els projectes! Les prime-res construccions que vaig poder realitzar dins aquesta línia varen ésser el Bar Morocco i els xalets de Palma Nova. Després he evo-lucionat cap a una síntesi de la modernitat i de l'estil clàssic ma-lloquí. Per exemple, a l'avinguda de Jaume III, de Ciutat, on havia d'harmonitzar els nous edificis amb els antics casals que hi ha just a la vora, vaig prendre com a model el carrer de les Carasses. I no es cregui: la capella de la Porciúncula no surt d'aquest

L'escala d'un bloc
de vivendes a
La Conxa.
Alcúdia.

classicisme essencial, estilitzat. Ni tampoc el poblat d'Alcúdia (allà on per ventura he treballat amb més llibertat), que he volgut que fos una cosa profundament ma-lloquina...

Al ritme de la conversa s'ha es-colat el temps. La llum de cap al tard s'esmortueix en els racons de la cambra. L'àngel d'En Pavia resplendeix encara d'un últim ra-jolí de sol. En el carrer de l'Estu-

di General s'encenen els llums i se sent la gatzara d'una colla de jo-vent. Són els alumnes de la re-suscitada Universitat. Indiferent a tot, un moix ben peixit travessa la calçada —andamis reposats, canònics— i desapareix dins les ombres del pati d'una casa de senyors.

Francesc de P. BARCELO
I FORTUNY

Ja en premsa aquest número, ens arriba la notícia de la tràgica mort de l'il·lustre arquitecte que tant ha treballat per la dignificació de l'art a Mallorca. Sigui, la pu-blicació d'aquesta conversa —tenguda amb ell ben poques setmanes abans—, un ho-menatge pòstum a la seva memòria.

ARGENTERIA D'ESTILS DIFERENTS,
ORFEBRERIA ARTÍSTICA,
ESPECIALITAT EN OBRES D'ART
RELIGIÓS

JOIERIA CODA
DE
LLUIS CODA
I CIA.

BROSSA I JAUME II
TEL. 212517
PALMA DE MALLORCA

**GALLETES QUELY
I CAN GUIXA**

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

Dibuix de
P. Martínez Pavía

D'aquell Banc

per Jaume POMAR

L'empresa reclama, demana, exigeix tots els seus esforços. De nit i de dia. ¿Per quina causa millor podria morir?

I va tocar un botó, i un grum uniformat i amb gorra de ventalla xarolada, més fosc que l'ombra de la mort, va semblar un llamp en presentar-se.

—Vine, Joanet, vine, i digues a aquest empleat el que ha de fer un allot bon allot que treballa a la casa.

—Fer feina de pressa. Fer hores extres sense demanar remuneració. Treballar dur. Saludar don Llorenç a l'hora d'entrar i a l'hora de sortir. Treballar molt. Portar sempre el cap baix. Somriure amb humilitat. No discutir amb don Llorenç. I, quan arribi l'hora feliç de l'ascensió —aquí els ulls li botien—, l'hora de canviar de categoria —li mancava l'alè i es retornà uns segons—, obrir els braços i exclamar: gràcies! I besar, ja per sempre, les petjades de don Llorenç.

—¿Ho veu? —don Llorenç em va mirar amb la mirada humida, visiblement emocionat—. besar les meves petjades. Te'n pots anar, Joanet.

En Joanet, abans de sortir, va besar-li la mà. Don Llorenç es va estufar dins la butaca i llançà cap a mi el seu nas de ganivet.

—Només fa tres setmanes que el tinc amb mi! —i em va mirar fit a fit, como si em cercàs la por en el rostre, que somreia descaradament—. ¿Ho veu, com els altres n'aprenen? Només és vostè, vostè, el més beneït de tots. ¿Quants anys fa que arrossega el cul per la casa?

Vaig mirar el rellotge.

—Sis anys, set mesos, vint-i-quatre dies, quatre hores i devuit minuts. I els segons que s'escolen...

—Sis anys i escriu —va dir molt tristament—. I amb barba. I no es talla els cabells... Ja no és fàcil que arribi a aprendre'n. Mai pus, mai pus, mai pus.

Va firmar uns papers i em destinà per al final de la glòria, amèn, a la humilitat i el reuma de la cambra cuirassada, a on, al cap de molts anys i amb la barba i els cabells molts llargs, encara tothom deia que jo, esbucacat pel temps, foll i esvaït, sense mica de gràcia, amb l'humor perdut, esclafat, malalt, deia tothom —qui podia pensar-s'ho—, que jo era —sí no t'en riguis— el guardià dels cadàvers de totes les societats anònimes del país. I el pitjor de tot és que era vera.

Aquell Banc era un bordell sense piano.

Es clar que jo no en tenia cap culpa, que el director tingués úlcera de duodè. Llavors hi havia també el problema dels dos apoderats. Un d'ells s'havia casat amb una dona elegant, bella i rica, i ara havia de demostrar si era vera que valia. La família de la dona, de tant en tant, deixava caure:

—En Llorenç té idees, però realitzacions... Un trist empleat de Banc!

I l'altre, que un dia havia sortit del despatx del director amb el vestit tot tacat. El tinter del director s'havia romput damunt del seu cap. I, de llavors ençà, ni piulava.

Així les coses, don Llorenç, el que s'havia casat amb una dona rica —i jo no en tenia cap culpa—, m'envià a cercar per a fer-me saber que jo no servia per a res.

—Em sembla molt bé —li vaig dir—, em sembla molt bé. Així, dones, em foti fora. Es clar que els sindicats...

—I és clar que sí! Que el traguem al carrer! Que el traguem al carrer, i els sindicats... Vostè és un bon bergant! No vol donar la seva sang per l'empresa, quan la sang ens és més necessària.

El problema cultural a les Illes

UNA ENQUESTA ALS PREMIATS DE LA NIT DE SANTA LLÚCIA

L'èxit obtingut pels escriptors insulars la nit de Santa Llúcia a Barcelona ens ha mogut a sol·licitar la seva opinió sobre els problemes que planteja la nostra cultura en el redòs concret de les Illes. Promovem, així, una petita enquesta, a la qual responen Antònia Vicens (guanyadora del

premi «Sant Jordi», de novel·la), Jaume Vidal (del «Carles Riba», de poesia) i Guillem d'Efak (finalista del «Josep Maria de Sagarra», de teatre). La contestació d'Alexandre Ballester (guanyador del «Josep Maria de Sagarra»), no havent arribat d'hora, la publicarem, si de cas, en el número vinent.

1. De fet a les Illes es produeix el contacte de dues cultures, amb projecció i mitjans de difusió desiguals. Mentre que una d'elles, l'autòctona, neix de la pròpia societat, l'altra té l'avantatge d'esser l'oficial. Aquesta situació condiciona les perspectives de cadascuna. ¿Com veus tu el futur de la cultura autòctona?

2. ¿Creus tu en la possibilitat d'una tasca organitzada i eficaç per part dels mallorquins que pugui vigoritzar el nivell de la cultura autòctona, entenent per cultura alguna cosa més que literatura i llengua?

3. ¿Quina creus que és la funció que l'escriptor realitza i pot realitzar a les Illes?

4. Tothom accepta avui que l'escriptor està vinculat a un públic que consumeix i en certa manera determina la seva obra. ¿Quina és la teva experiència a quest respecte i què opines del públic mallorquí?

1. Una mica gris; com si l'esforç de molts només hagués d'afectar uns pocs.

2. Sempre crec en les possibilitats i en el petit fruit d'una llarga constància.

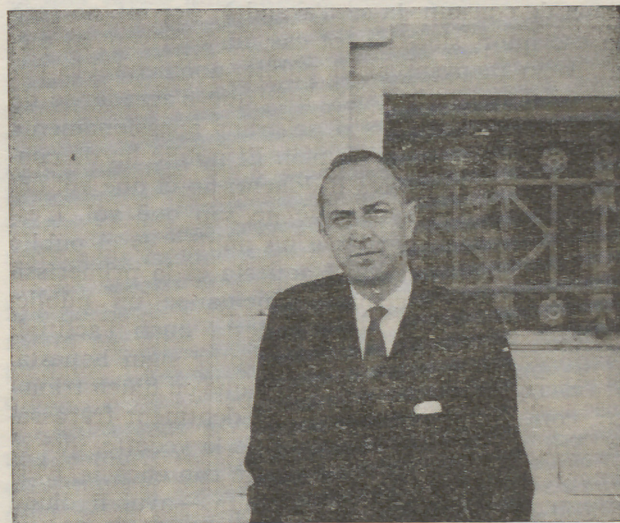
3. Fins ara trob que així mateix s'ha cantat massa els ametlers florits i els temps passats. Jo crec que la funció de l'escriptor amb la seva obra ha de ser el de testimoniar uns fets o unes circumstàncies amb tota la seva realitat, sense escatimar-hi cruessa, per a més comprensió, més amor...

4. Experiències encara no en tenc cap. Però voldria prest poder opinar ben favorablement del públic mallorquí.

ANTÒNIA VICENS

JAUME VIDAL

1. La cultura oficial no té res a fer. Això està demostrat fins històricament. És la cultura dels espectacles folklòrics —la Lola Flores, el Manolo Escobar—, que, a fi de comptes, no pren

ningú seriosament: una mica d'evasió, una calentura momentània... L'única cultura viable i decent és l'autòctona. La lluita contra la cultura oficial —perquè de lluita, n'hi ha d'haver, és clar— es pot plantejar només oferint productes de primera qualitat, cosa no massa difícil tenint en compte l'ínfima qualitat dels productes de la cultura oficial. Ja sé que la propaganda compta en gran part; doncs, fem-la, sense entrebancs ni baralles estúpides. Es tan fàcil imposar la cultura autòctona, que, tot i que se li ha declarat la guerra oberta, encara sura.

2. Evidentment, que hi crec. Cal només que no es deixi temptar ningú per la sirena del vegettisme. Allò d'«entre tots ho farem tot» es un bon lema. Però cal unir-nos i treballar, sense mirar el propi, particular guany —que sol esser migrat—. Només una tasca comuna, cegament comuna, pot retornar-nos la pròpia personalitat i l'eficàcia de viure tal com som, hem estat sempre i volem esser.

3. Escriure, simplement. Escriure bé, dir la veritat, exposar els problemes que l'afecten i que troba ell que poden afectar el món en què viu. Però de veritat. No parlar del Vietnam o del «ché Guevara» perquè estan de moda, sense saber exactament quin és el problema de la guerra del Vietnam ni què representava el Guevara en qüestió. I sobretot, repetesc, escriure bé; de la mateixa manera que un electricista o un picapedrer han de complir, primer de tot, amb el seu ofici, així, un escriptor, cal que compleixi, primer i sobretot, amb el seu ofici d'escriptor.

4. Jo no ho accept. Si l'escriptor és tan baixà que es deixa endur per un públic d'allò que en diuen de consum, ja se n'avindrà: per mí, no serà un escriptor, sinó, en tot cas, un escrivent al dictat. Hem menyspreat el públic, anomenant-lo poble, i no creient-lo capaç més que d'agradar-se de coses fàcils i bambes o de grans apassionaments sentimentals d'a flor de pell. El públic ha de consumir el que nosaltres li donem; no el que vol ell. Entre altres coses, perquè no sap què vol. L'escriptor no està vinculat a un públic: és el públic que està vinculat a ell. I aquesta és la primeríssima tasca d'un escriptor: vincular-se un públic. Aquesta vinculació serà honesta quan l'actitud, l'expressió i la tasca de l'escriptor sigui honesta. Si l'escriptor, el que vol és allò que en diuen triomfar, com si fos una vedette, evidentment fracassarà. Ara, si vol tenir el triomf de la vedette, que el tenguí: li durarà poc i no tindrà cap eficàcia. L'escriptor té l'obligació de la lluita —avui li diuen revolució— i cal que lluiti fins a la mort. Hauré

de citar allò de l'Evangeli i de Gide: «Si el gra de blat no es mor, ell tot sol resta; però si es mor, dóna molt de fruit». No cal dir que el públic mallorquí no és —ni cal que ho sigui— diferent d'un altre. ¿La meva experiència? Jo sempre he fet el que he trobat que calia fer; no el que trobaven els altres. De si el públic ha respost o no, no ho sé. Això ho saben els que fan estadístiques o es dediquen als estudis socio-econòmics. Ja ho diran ells.

GUILLEM D'EFAK

1. Tots ens trobam agafats entre dos focs: fer reaccionar la burgesia en contra d'una situació injusta, però sense desconèixer la problemàtica social. Això no hi ha qui ho entengui. Ni jo mateix, si m'estrenys. Conclusió: som pessimista.

2. Confii amb els joves i només amb els joves. Tanmateix...

3. Això són dues preguntes.

A la primera: Fins ara, de defensa de la llengua, que Déu n'hi do.

A la segona: Vitalitzar la cultura mallorquina en la qual jo, pobre de mi, crec fermament.

4. Crec que tots els que mostren un interès dinàmic per la nostra cultura se troben al marge de interessos comercials. En quant al públic mallorquí, estic segur que la mai prou lloada T.V.E. els guanya de braó. Doneu memòries al senyor Sánchez, de part meva.

«el sauna» o «la sauna»

per Josep M. PALAU I CAMPS

Heus ací el que sempre ha estat, per a mi, un problema. Si la llengua fina tingués article, n'hi hauria prou traduint-lo, i bona nit si et colgues. Però el finlandès no en té; de manera que un substantiu, segons el context de la frase, portarà, en haver de fer la traducció a una llengua com la nostra, l'article determinat, l'indeterminat, o no en portarà cap, i tindrem el/la sauna, un/una sauna, o, tot simplement, sauna. N'hi ha que diuen «la sauna», deixant-se dur, crec jo, per allò que quasi tots els substantius acabats en «a» són femenins en el nostre idioma; però el sauna (i ja he escrit «el») és, al cap i a la fi, un bany, i el bany és ben masculí... En fi, masculí o femení, el sauna seguirà essent, almenys en opinió dels finlandesos, com una mena de panacea que, a més de deixar-vos el cos net com cap altre bany us l'hi deixaria, us guarirà totes les malures, menys, per a desgràcia dels grassos, l'obesitat. Perquè el sauna, segons els especialistes finlandesos —i ells, que el van inventar, ho saben millor que ningú—, us farà perdre aigua, però mai greix.

Els finlandesos, almenys els que jo he conegut i amb molts dels quals em lliga una ja llarga amistat, són gent franca, amable i oberta. Això, és clar, no vol dir que des del primer moment de conèixer-los mengeu sopes dins el mateix plat; però és gent que es deixa penetrar per l'amistat. Coneixereu un finlandès, us convidarà a casa seva a beure alguna cosa; un altre dia dinareu o sopareu junts; però tot de cop, un bon dia, us dirà: «¿Anam plegats al sauna?» Aleshores podreu dir que, de bon de veres, us ofereix tota la seva amistat... I guardau-vos de refusar! Seria una ofensa que certament ell no mereix; seria com no estrènyer la mà a qui us l'allarga.

Segons les estadístiques, existeixen a Finlàndia uns tres-cents cinquanta mil saunes rurals. Si hi afegim els de les ciutats, potser arribarem als quatre-cents mil... I això, per a una població d'uns quatre milions i mig d'habitants, donaria, aproximadament, un sauna per a cada dotze o tretze habitants, i, com que els saunes no es construeixen individuals, hom arriba a la conclusió que, si s'ho proposaven, els finlandesos podrien prendre el sauna tots a l'una. Des de Finlàndia, el sauna s'ha escampat pertot arreu del món, o, potser millor, són els finlandesos emigrats els qui l'han escampat; car, per a un finlandès, la vida sense el sauna és poc menys que inconcebible. Potser també ha contribuït a aquesta

proliferació del sauna fora de Finlàndia la promesa, que en el nostre país he vist més d'una vegada a la propaganda, d'allò que, com ja he dit, el sauna no pot donar: l'eliminació de les grasses. També ens trobam que de tot en diuen un sauna. I, en aquest aspecte, hi ha lamentables errors. Record un periodista mallorquí que, en el seu diari i parlant del sauna, deia que el vapor quasi no deixa veure res. Supòs que devia haver visitat uns banys turcs o japonesos; però sé cert que dins un sauna no hi havia ficat el nas. Justament el bany nacional finlandès es caracteritza per ésser a alta temperatura (de 80 a 120 graus centígrads) i dins una atmosfera completament seca. Si hi voleu una mica d'humitat, l'hi haureu de posar vosaltres mateixos. Ja veurem com.

A Finlàndia són pocs els hotels que no tenen sauna, i també en tenen a casa seva —i sobretot a la casa d'estiu, fora de la ciutat— moltíssims finlandesos. Al sauna familiar —que és quasi un ritu i que el finlandès ha de prendre almenys un pic per setmana, generalment el dissabte—, el pare hi va amb els nins i la mare amb les nines. Tinc un amic que porta al sauna el seu fill de tres mesos, i diuen, no sé si exagerant una mica, que s'han donat casos de naixements dins el sauna. Alabat sia Déu!

Un sauna —és a dir, el lloc on es pren el bany— està compost de tres parts. La primera és una saleta amb lliteres per a tombar-s'hi, tauletes per a tenir-hi les begudes i penja-robes on deixar els vestits. És un lloc on, tot descansant i bevent, podeu fer una agradable xerrada. Useu aquesta sala abans del bany, per a despullar-vos, i, després del bany, per a descansar i oblidar-ho tot, llevat dels amics, que també s'oblidaran de tot. Al sauna, ni maldecaps ni problemes, i, si se'n presenta algun, queda oblidat o solucionat en un obrir i tancar d'ulls.

La segona part és, tot simplement, una cambra de bany. Si tant voleu, hi pot mancar fins i tot la banyera; però allò que és del tot imprescindible, especialment en un sauna urbà, és la dutxa.

La tercera part és el sauna pròpiament dit: una cambra recoberta totalment de fusta, amb una matèria aïllant entre fusta i paret. En un racó de la cambra hi ha el generador de calor, que en els saunes moderns i urbans és una estufa elèctrica, però que en els clàssics i rurals és, senzillament, una estufa de llenya. Tant en un cas com en l'altre, damunt l'estufa hi ha unes pedres grosses, les quals, tenint el generador de calor

davall, s'escalfen una cosa de no dir. Posats a triar, i sempre que sigui possible, jo recomanaria un sauna dels que funcionen a base de llenya. L'olor de la llenya cremada, o cremant-se, és tan agradable! Dins el sauna pròpiament dit, uns quants recipients de fusta plens d'aigua, un gran cullerot amb mànec de fusta, i dos o tres ramells fets de branques primes, molt primes, de bedoll, les quals conserven encara les fulles verdes.

Essent la planta del sauna quadrada o bé rectangular, un dels costats serà ocupat per l'estufa, un altre per la porta d'entrada —que ha de comunicar amb la cambra de bany i mai amb la sala de descans—, i en els altres dos hi haurà uns diguem-ne bancs, on un pot seure o tombar-se, situats a diferent nivell: el més baix, a uns cinquanta centímetres del trespòl, i l'altre, quaranta centímetres més amunt i a un metre i mig del sòtil, aproximadament.

Ara que ja tenim el sauna disposat —se suposa que, dedins, la temperatura es manté pels volts dels 90°—, anem a prendre el bany, si us plau.

Si és la primera vegada, a un li costa envestir la temperatura així que obre la porta: té por de morir ofegat! Però no temeu; la cosa està ben calculada i l'aire es renova constantment. Com que l'aire calent puja, podreu, dins uns certs límits, escollir la temperatura que més us agradi, puix que en el banc superior sempre és més alta que en el de baix. Dins uns certs límits també, podreu graduar la humitat de l'ambient. Si el voleu més humit, només us caldrà agafar aigua amb el cullerot i llançar-la damunt les pedres de l'estufa; l'aigua s'evapora quasi immediatament i tot d'una teniu la impressió que sou dins una cassola que bull, mentre, cosa curiosa, veureu que el termòmetre devalla uns quants graus. Combinant la posició més alta o més baixa en els bancs del sauna, i les cullerades d'aigua damunt les pedres de l'estufa, podreu obtenir —ja he dit que dins uns certs límits— la temperatura i el grau d'humitat que més us agradin.

El bany el dividirem també en tres parts, d'uns deu minuts de durada cadascuna, a la fi de les quals, si sou en un sauna situat a la vorera d'un riu, d'un llac, o arran de mar, sortireu de

la cabina i us capbussareu dins l'aigua, on heu de restar fins que comenceu a sentir fred. Això esdevé al cap de tres o quatre minuts. A l'hivern, quan l'aigua està coberta d'una crosta de gel, hi hauran obert prèviament un forat per tal que hi pugueu capbussar. Si fossiu en un sauna urbà —a l'hotel, per exemple— substituïreu el riu, el llac o bé el mar, per la dutxa. No és tan agradable, però Déu n'hi do.

Durant el primer període de deu minuts, us limitareu a seure o a jeure dins el sauna —tot conversant amb els companys— i a suar. És possible que, en anar a seure en el banc, trobeu la fusta massa calenta. Unes grapades d'aigua solucionaran el problema. Ah!, un consell: si duguéssiu, per exemple, una cadeneta de metall penjada del coll, és millor que us la lleveu. He vist casos de cremades, i no és gaire agradable... Després d'aquests deu minuts, a fora i a l'aigua.

Tornareu a entrar, com he dit, en començar a sentir fred, i, en aquest segon període, mentre sereu dins el sauna, agafareu un dels ramells de branques de bedoll i us flagel·lareu amb ell, mullant-lo abans dins un dels recipients. Això activarà la circulació de la sang i obrirà més els porus, facilitant l'eliminació de toxines. I altre vegada a fora i a l'aigua!

La tercera part serà com la primera: jeure i suar. Si estant dins el sauna us tocau els braços o les cames, no els trobareu massa calents; però notareu que els cabells quasi cremen..., potser perquè no hi ha suor a evaporar.

Ara, en sortir del sauna ja per darrera vegada, us ficau davall de la dutxa o dins l'aigua, us ensabonau bé, després us esbandiu, us posau una mena de barnús dels que sempre hi ha en el sauna, i us en tornau cap a la sala de descans. Allà us allargareu damunt una de les lliteres, tenint a l'abast de la mà una cervesa i les cigarreres. Els vostres amics hauran fet la mateixa cosa, i aleshores us dedicareu a l'inefable plaer de la conversa.

Quasi esterilitzats —perquè diuen que els microbis no suporten la temperatura del sauna—, nets de cos —i potser també d'ànima—, i descansats com un mou nat, us deix cultivant una cosa que cada dia abunda menys: l'amistat.

Botiga i forn de Lluç

Els pelegrins hi podran trobar tota classe de comestibles.

Sandvitxos per a excursions, de molt variada manera.

Pa i tota classe de pastes mallorquines; coques amb verdura, ensaïmades, etc.

Una especialitat en embotits mallorquins.

BOTIGA I FORN DE LLUC - Tel. 6

ALACIUTAT DES LLIBRES

Blai Bonet:

L'EVANGELI SEGONS UN DE TANTS

**Els Llibres de l'Ossa Menor, 56
Ed. Proa. Barcelona, 1967**

Cal que salutem, amb renovellada joia, l'aparició d'un altre gran llibre de poesia mallorquina. ¿De poesia? Ens trobam lluny, certament, d'aquell Evangeli segons Costa, segons Alcover, o segons Ribber, Ferrà, etc... D'aquell Evangeli o Bona Nova de la bellesa, la claredat, l'eurítmia, la llum i la perfecció. Però l'Evangeli, la Bona Nova —em sembla que podem afirmar-ho—, hi és encara, el seguim tenint, s'és fet nostre. Un Evangeli que, d'acord amb els temps d'avui —on no tot és precisament bell, ni clar, ni harmònic, ni lluminós, ni, menys encara, perfecte—, segueix essent Bona Nova, o, sobretot, Gran Nova. Perquè «un de tants», assenyat o enfollit, tant se val!, si no ens canta paisatges d'admirable serenor o desfermades tempestats amb versos prodigi-

giosament fets, ens duu cap a uns paisatges interiors de sorprenents discordançies, però en els quals trobarem, en la summa d'aquests desacords, un acord final que podria deixar-nos esbalaïts.

Perquè Blai Bonet —ja era hora que tornàs a sonar el seu nom!— és un poeta de blocs monolítics, de blocs cantelluts, malplans, disforjos sobretot. La seva obra és feta així, com de genials embranzides, de botzinades sonores i discordes. Els seus interiors són uns paisatges sovint poc amables, com si els hagués cremat un foc d'Apocalipsi. Ells sap que s'ho juga tot,

i no tem la mort. Ho diu bé en el seu **Crist de Port-Royal**: abans de l'amor i l'edificació, el Crist ens mana de no tenir por. Si tens por, és perquè no saps què [et passarà.

I, si no saps què passarà, és perquè no has triat encara entre [el càlcul de probabilitats i jo. Els meus són intel·ligents, atroçment decidits i pràctics: saben que passaran per on vaig [passar jo, perquè només hi ha aquest camí: s'hi passa gana, solitud, intel·ligència, injustícia, calúmnia, filosofia i lle[tres.

Però només en aquest carreró podràs [dràs parlar clar i ferm...

No sé ben bé si és que Blai Bonet l'ha triat, aquest carreró, o si s'hi ha trobat irremeiablement sense cap sortida i se l'ha arribat a fer seu; el cert és que intenta de parlar-hi clar i ferm. Tota la seva obra és això: un intent de parlar clar, de desengavallar-se d'un terrible malson. Ell sap que hi deurà morir. «La veritat —ens dirà en el seu pròleg— és que el 98 % dels qui escriuen volen ser escriptors i que no els passi res. I algú ha de morir «per vosaltres i per molts», perquè en cas contrari, el que mor és el poble».

En aquests poemes de **L'Evangeli segons un de tants** hi ha veritats profundes, cridades amb una veu greu de condemnat a mort, coses que esfereixen. Podríem seguir fent-ne apreciacions i judicis. Millor serà que ens quedem, potser un poc misteriosament, a la porta i convidem el lector a entrar-hi, i que sigui ell mateix qui hi digui la seva. No m'estranyaria que en sortís desconcertat; però també, n'estic segur, intranquil. El missatge de Blai Bonet és punyent, dolorós, inquietant: «el drama d'una insomne recerca», per dir-ho amb una expressiva frase de Pau VI. Perquè Blai Bonet, blasfem en ocasions, amarguejant, enfollit, té una profundíssima inquietud religiosa que no debades el mena per aquests tortuosos camins bíblics a cantar, amb una veu de pena i crit, **La creu entre les dues creus, Els sants innocents, Els coloms, Maria Magdalena**, amb l'ansia de trobar —qui sap!— en algun amagat indret la tomba de la Ressurrecció.

M. G.

Josep Tremoleda:

HA FUGIT UN CAVALL

Bibl. de Teatre per a nois i noies. Barcelona, 1967

Confessam que havíem començat a llegir aquesta obra amb prou escepticisme i fins i tot amb prevecció. Es tan perillós això del teatre per a infants!

Però, així com anàvem endavant en la lectura, ens sorpreniem d'una manera del tot agradable. La comèdia està ben feta; és àgil, moguda, i toca els ressorts suficients —ens sembla— per a interessar a un públic infantil. Els problemes (si es que podem parlar de problemes) hi són exposats amb l'elementalitat que pertocava i sense caure en moralitats niales estil «buen Juanito». Cosa que ja és ben d'agrair.

En Tremoleda presenta, en el lloc de protagonista, un P. Juníper Serra potser no gaire proper a la realitat històrica, però noblement, eficaçment mitificat a mesura infantil. En canvi, aprofita per a desmitificar, amb prou encert i subtileza, sense gens de rancúnia, la figura del «conquistador espanyol».

En resum, mancats com estam d'un teatre d'aquesta mena, **Ha fugit un cavall**, és una primera passa molt aprofitable i de vertadera utilitat. Ens agradaria veure aquesta obra davant un públic d'infants mallorquins.

J. M. LL.

Bertolt Brecht:

LA BONA PERSONA DE SEZUAN

Versió de l'alemany per Carme Serrallonga.

Quaderns de Teatre, 19

Aymà S. A. Ed. Barcelona, 1967

Es massa important l'esdeveniment de la publicació d'aquesta obra de Bertolt Brecht, **La bona persona de Sezuan**, perquè sigui possible parlar-ne dins l'espai d'una breu ressenya. Limitem-nos a donar-ne notícia.

La bona persona de Sezuan, en una estupenda versió catalana de Carme Serrallonga, va ser representada per primera vegada a Es-

panya, al Romea de Barcelona, el 23 de desembre de 1966, i tots sabem el paper magistral que Núria Espert hi va fer com a intèrpret, juntament amb els altres actors de la «Companyia Adrià Gual».

Avui aquesta obra —una obra ja clàssica de les lletres alemanyes, escrita en el difícil temps del 1939-1940— de l'autor de la *Vida de Galileu*, d'*El procés de Lúcul*, de *Mare Coratge i els seus fills...*,

assoleix els honors de l'edició en la nostra llengua, en un llibre elegant, digne, com escau als de la col·lecció que l'acull.

M. G.

Servei de comunicació amb el Santuari de Lluc

PALMA - LLUC (Autocar directe)	Sortida a les 17; arribada a les 18'45 (dies feners) Sortida a les 15; arribada a les 16'45 (dies festius)
LLUC - PALMA (Autocar directe)	Sortida a les 8'20; arribada a les 10 (dies feners) Sortida a les 13; arribada a les 14'30 (dies festius)
PALMA - LLUC (Tren i autocar)	Els trens de Palma-Inca de les 9 i de les 15, enllacen amb els autocars d'Inca-Lluc.
LLUC - INCA	Sortida a les 8'20; arribada a les 9'10 Sortida a les 17; arribada a les 17'50
INCA - LLUC	Sortida a les 10; arribada a les 10'50 Sortida a les 17; arribada a les 18'50

Bar restaurant de Lluc i Hostal de la Font Coberta

Dos llocs pulcres i econòmics al servei dels pelegrins.

Guina especial espanyola i francesa.

Salons esplèndids on hi són servits amb

PULCRITUD I ECONOMIA TOTA CLASSE DE DINARS, BERENARS, REFRESCS, etc.

També s'hi preparen, si ho demanen, dinars per a EXCURSIONS, berenades, etc.

En un i altre lloc, servei de BAR - Serveis especials per a Noces i Comunionis.

NOTA. — Per a grans banquets de noces, comunions, reunions, etc., convé avisar amb 48 hores d'anticipació.

RESTAURANT DE LLUC - Tel. 9

Fàbrica de Licors

Antoni Morey

LA BORSA DELS LICORS

Sant Josep, 15 - Tel. 69 - Binissalem

Perles de Manacor, S.A.

ALTA FANTASIA - PERLES - JOIERIA

Pi. Pius XII, 9 - Tel. 216548

PALMA DE MALLORCA

Telegrams: PERMASA

Casa Central: Pi. Rector Rubí, 8

Tel. 143 (3 línies)

MANACOR (Mallorca)

ACAMPADA.

Petita guia del viatger actiu

Seguint la nostra idea de donar elements que ajudin a conèixer millor les regions que visitam, de facilitar el sentit d'observació, avui indicarem les recomanacions de Pierre Deffontaines sobre la manera d'interessar-se per la vida del país, i, així, despertar l'esperit crític de l'excursionisme.

L'element constant de totes les nostres sortides és sempre el paisatge, i cal que el considerem com el marc que enquadra la vida dels grups humans que habiten la regió. Les poblacions, els petits pobles, o una més petita col·lectivitat rural, els hem d'entendre en funció del paisatge que els és natural i dels seus límits. Són persones que senten la influència dels boscos, o dels conreus de la plana, o de l'amplitud de les costes marines... El paisatge ha donat també nom i unitat a la regió: pla de Cúber, vall de Sóller, etc. Regions més àmplies, però també amb unitat de paisatge: la meseta castellana, la conca del Guadalquivir, la gran plana central europea...

¿Quina relació té el nom que duen, i per què el duen? ¿De quina manera la història l'ha modificat fins arribar a l'actual? ¿Ha estat sempre el mateix?

Fixem-nos en els topònims; val la pena saber què indiquen i a què responen els noms dels llocs.

Per a comprendre les característiques del paisatge, posem atenció a observar tot això:

El subsòl: Col·lecció de roques típiques i reconeixement del seu caràcter: calcari, granet, argiles...

El sòl: Es a dir, la part superficial i visible. Color: groc, negre, gris... Condicions d'humitat: sec, saonós, permeable...

El relleu: Pla regular, o amb turons ordenats o desordenats. Perfil de l'horitzó. Les «illes de muntanyes». Aspectes ocasionats per l'erosió. Els grans roquissars. Detalls particulars del relleu deguts al vent, a l'aigua, a les roques calcàries...

Els corrents d'aigua: Importància i raresa, indicacions sobre les èpoques de les puges i baixes de les aigües. Les neus, els rius, els llacs, l'evaporació... Posar especial atenció a l'estudi del riu principal: ¿és pacífic? La seva vall, ¿és profunda i sense por a les inundacions, o inundable? ¿Com són els aluvions: macs, palets, sorra...? Com s'entén l'home amb el riu: poblacions a les ribes, o no; vores escarpades o defensades per la vegetació. Dics i embassaments. Els ponts: suspesos, amb pilars, amb esquena d'ase...

La vegetació: Lloc dels arbres en el paisatge: reunits en àmplies boscuries, o país de molts arbres sense boscos. La vegetació reguladora del clima. El tes-

timoni de certs climes ve donat pels vegetals: vinya, oliveres, ametlers, castanyers, pins, alzines... Assenyalar l'arbre o els arbres típics: figueres, garrovers, avets... i el sotabosc: boix, romaní, farigola, falgueres...

Els animals silvestres: La caça típica.

Hem dit que el paisatge te un límit, a tenor de les característiques senyalades. Idò provem de sortir per arribar fins als límits de la vegetació climàtica, o de la vall del riu, o de la fi d'un conreu determinat a partir del qual ja no trobarem cap figuera o ja no creixen les falgueres... Observem les curioses mescles de les zones marginals i tractem de veure si el nom de la regió canvia així que traspassam els límits del paisatge.

Deixam per a la pròxima edició els elements que ens permeten observar la batalla que l'home lliure contra o amb la naturalesa que anam veient.

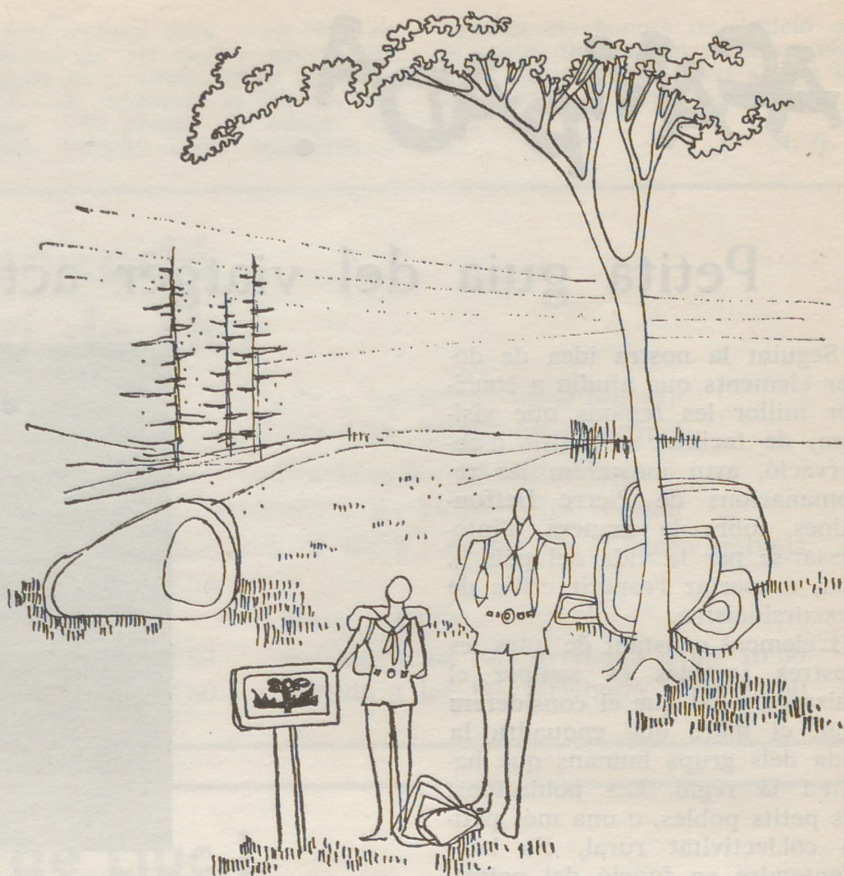
Josep M.ª MAGRINYA

Dissecció d'un accident

A finals de novembre, un grup de joves va preparar la travessia de la Serra de Mallorca. Era una sortida llarga i dura, pensada per a dos dies d'excursió. Partiren de Palma dissabte horabaixa, i dormiren pel camí, en un sostre. El diumenge, a causa de la humitat, un dels joves va caure i va pegar contra les pedres. Es va fer mal a l'altura dels ronyons, i el dolor era tan intens que no podia estar dret i molt menys caminar. Les condicions de clima eren de boira i temperatura freda, i l'hora, devers migdia. Com que el ferit va acusar el fred immediatament, el col·locaren dins un sac de dormir, ben embolicat amb flassades. El propòsit d'encendre foc no va reeixir, perquè totò apte per a cremar estava massa banyat, i ningú duia esca per a iniciar i facilitar la combustió.

Adonant-se que l'accident revestia certa gravetat, el cap del grup va despatxar un jove (el més afectat en el desànim) en direcció al poble, aproximadament a dues hores de camí, per demanar ajuda en el transport del ferit. Aquest, que no es recuperava del fred malgrat l'abric, no va reaccionar fins que dos companys es col·garen dins el mateix sac per comunicar-li calor natural. Calia organitzar la davallada sense perdre temps. Es va pensar construir una llitera; però la humitat pròpia del lloc havia podrit els tronc d'en terra i la manca d'una dextral no permetia tallar les rames més convenients directament de l'arbre. Es va decidir sostenir el ferit per les quatre puntes del sac, i mantenir-lo així embolicat i calent, tot i que es feia evident que el transport seria penós i difícil fins a trobar el grup d'ajuda. Els sis joves presents estaven disposats a seguir i el cap va creure més convenient alleugerir la impedimenta.

Va fer-ne partir dos davant carregats amb les motxilles de tots,

enric

amb indicació que, una vegada depositades al poble, s'unissin al grup de socors, en tant que els quatre restants iniciarien el transport de l'accidentat. Estaven impressionats, i els havia fuit la gana, de manera que no varen treure el menjar de les motxilles, ni les llanternes elèctriques, ni roba d'abric complementària: es tractava de tenir la màxima comoditat de moviments.

Però la cosa es va allargar més que no havien pensat. La boira havia jugat una mala passada, altre pic, a tothom: la desorientació va esser general, i quan el primer va arribar al poble, més tard de l'hora prevista, no sabé indicar on s'havia produït l'accident. La gent que havia de formar l'equip de socors, restaren incerts respecte on havien d'anar, i consideraren que era millor esperar que se sentissin algunes veus o es destriàs qualche llum més tard. Els quatre que duïen el ferit no havien trobat el camí i davallaven per allà on podien. Els crits i l'ús d'una esquella que trobaren, no havien fet altra cosa que desorientar uns pastors, que els prengueren per un grup de caçadors, allunyats com els sentien dels camins habituals.

Des del poble els sentiren prop de les sis de l'horabaixa, i el contacte i relleu del transport del ferit no es va establir fins una hora després.

OBSERVAM:

Manca de previsió:

No haver preparat la distribució del material a dur com una necessitat general del grup, i haver-ho deixat a iniciativa personal de cada un. Resultat: ningú duia dextral, ningú duia xiulet d'alarma, ningú duia brúixola, ningú duia esca...

Error d'acció:

Creure que el transport del ferit acabaria abans de l'entrada de fosc. No tenir seguretat del camí. Precipitació en desprendre's de les motxilles. No retenir les llanternes ni gens de menjar.

Encerts:

Les atencions tingudes amb l'accidentat per mantenir-lo calent. La total determinació del grup en no defallir, i la solidaritat col·lectiva. L'esforç personal en davallar el ferit per un xaragall, frenant d'asseguts.

J. M. B.

rosa dels VENTS

D'EIVISSA

Un llibre es pot considerar com a pertanyent a una terra quan s'hi refereix; en aquest sentit són eivissencs fins a la rel els tres llibres de què volem parlar. Si atribuïssim el qualificatiu d'eivissenc a l'obra publicada només quan ho és l'autor, hauríem ara d'excloure un dels tres llibres. I ens quedariem sense cap, si exigíssim com a condició que fossin escrits en la nostra llengua. Convé matisar, però, aquesta última consideració, com ho farem en cada un dels tres llibres.

Ibiza fuerte y luminosa — **Strong and luminous**, etc.—, que és en gran part una selecció i expressiva col·lecció de fotografies ordenades en un volum concebut com un objecte acurat i prestigiós, és obra de tres catalans. El prologuista és el famós arquitecte Josep Lluís Sert, que signa el text anglès. Però el llibre és castellà pel títol i per altres detalls, i en traducció castellana apareix en primer lloc el substanciós pròleg, tan dens i precís de conceptes. Encara hi ha, després del text en anglès, la seva traducció francesa i l'alemanya. Les fotografies, que ens presenten l'Eivissa més autèntica, el paisatge transformat per l'home de l'illa, la característica arquitectura insular, amb forns, sènies, portes, etc., al costat de les masses de cases, torres i esglésies, i mostres de mobles, d'atuell o de vestits, són un treball notable, molt bell, de Joaquim Gomis. La selecció i la seqüència, d'un bon gust perfecte, són de Joan Prats, ben conegut per les seves activitats a l'avant-

guarda de les manifestacions artístiques de Barcelona.

Ja és sabut que J. Ll. Sert, abans de la guerra un dels membres més destacats del memorable GATEPAC, fou nomenat, després, degà de l'Escola d'Arquitectura a Harvard. Els del GATEPAC, des del primer moment, s'interessaren molt, amb alguns arquitectes estrangers, per les tècniques funcionals eivissenques i els seductors resultats amb elles aconseguits, i oferiren a les seves publicacions alguns estudis sobre aquesta arquitectura. Sert ha continuat fidel a l'illa, on té dues cases que transparenten la inspiració eivissenca dins unes noves necessitats, una Dalt Vila i l'altre al camp, a mitja altura, enfront del port i la ciutat. Tot el saber eivissenc de Sert es condensa en el pròleg del llibre que comentam, un assaig molt meditat que duu el títol de **La mesura en un medi creat per l'home**. Cal que el llegeixi tothom que vulgui documentar-se sobre Eivissa i comprendre «aquesta illa petita, rar exemple de medi físic en què la terra i els models que l'agricultura proporciona, els edificis, les poblacions i els objectes creats per la gent del país a través de segles de treball pacient, han arribat a formar una sola entitat i són parts d'un conjunt harmoniós». Més endavant trobam:

«Aquí els estils dels diferents períodes no s'han desenvolupat; les construccions romanen fora del temps i els mateixos tipus són repetits al llarg dels segles». L'autor parla de la lliçó d'Eivissa i d'allò que la fa atractiva, que és la seva personalitat i el seu caràcter. I ens posa també en guàrdia, en aquest temps de canvis i d'afany de lucre: «Solament podran perpetuar-se l'harmonia i la força d'Eivissa, si el vocabulari de les formes que li donen caràcter troba el seu equivalent contemporani». Res de decorats ni d'imitacions del passat que no responen a les exigències d'avui. L'exemple és d'«una arquitectura nascuda de limitacions i resolta amb gran simplicitat de formes». Cal no sortir mai d'unes formes autèntiques per

tal que «Eivissa continuï essent ella mateixa, és a dir, única».

Un altre llibre és el titulat **Bon Profit!**, sobre la cuina de l'illa. Però si són eivissencs el títol i els plats, amb cada un dels seus noms, no ho és el text, que ha escrit el gran coneixedor de les coses de la seva terra Joan Castelló Guasch. L'autor de les **Rondaies Eivissenques**, **Rondaies d'Eivissa** i **Rondaies i Contes d'Eivissa**, els tres bells reculls on a l'interès de les narracions s'afegeix la gràcia de la llengua eivissenca més viva i popular, publica una altra mostra de la seva activitat al camp del costumisme. Aquest receptari de la cuina eivissenca, precedit d'una introducció i d'unes consideracions generals, és el fruit d'una llarga dedicació. Al seu almanac «EL PITIUSO» Castelló ens donava des de fa anys, devora notícies històriques o cançons recollides a la pagesia, aquestes fórmules, ara completades i organitzades, de la cuina tradicional, «purament local i simplement històrica», «amb escassa participació d'elements importants». Fullejar el llibre és evocar uns sabors i aromes que ens han acompanyat des de la infantesa, produïts dins la intimitat de les cases, pageses o de la ciutat, d'Eivissa i també de Formentera. Però el recull no pretén sinó ser una ajuda pràctica, ben precisa i completa, del cuiner o de la dona de casa, en l'aspecte més local de la seva feina, i fixar algunes de les coses que evolucionen o es perden.

El tercer tom de la **Historia de Ibiza** novament publicada, d'Isidor Macabich, és l'altre llibre eivissenc de l'any 1967. El tom aplega les parts titulades **Corso** i **Santa María La Mayor**, històries de les lluites per mar i de la nostra església, respectivament, a les quals el canonge eivissenc va donar una certa independència dins el curs de la història general. Enmig de l'exposició en castellà, tenen molta d'importància els textos catalans reproduïts. N'hi ha prou dient que a **Santa María La Mayor** publica Macabich les notes històriques tretes dels lli-

bres eclesiàstics d'intervencions o «entreveniments», llarga crònica que del segle XVI arriba fins al XVIII. Però caldrà parlar amb més extensió, al pròxim article, d'aquest llibre, del conjunt de l'obra de la qual forma part i de la seva nova edició.

M. V.

DE MALLORCA

• La nit dels Premis de Santa Llúcia, a Barcelona, dugué uns vents de bones notícies a Mallorca: quatre mallorquins hi foren guardonats. Antònia Vicens, amb el Premi «Sant Jordi» de novel·la, pel seu llibre **39° a l'ombra**. Jaume Vidal Alcover, amb el Premi «Carles Riba» de poesia, pel seu recull **Terra negra**. Alexandre Ballester amb el Premi «Josep Maria de Sagarra» de teatre, per la seva obra **Dins un gruix de vellut**. I Guillem d'Efak va ser finalista d'aquest mateix premi de teatre.

Pollen de les Illes ha fecundat, avui, l'aire i el clima dels Països on es parla la llengua de Ramon Llull.

• Naturalment, aquest èxit fou celebrat amb un sopar d'homenatge als escriptors premiats. L'acte va tenir lloc a l'hotel Jaume I, amb més de cent comensals. Hi presidien els senyors Francesc de B. Moll, Josep M. Llompart, Joan Casals —director de l'hotel—, Antoni Tous, Josep Tous Barberà, i Llorenç Moyà.

Altres escriptors i representatius socials que no hi pogueren assistir, hi enviaren llur adhesió: Antoni Serra, Cristina Valls, Josep A. Grimalt, Martí Mayol, Miquel Gayà, Manuel Picó, Miquel Bota, Miquel Pons, Pere Ventayol —batlle de Sa Pobla—, Jaume Pomar, Antoni Alemany, Gaspar Reynés, Miquel Forteza, Guillem Colom, Llorenç Villalonga, Miquel Marqués.

• Efemèrides del nostre teatre: consignam l'estrena de l'obra **Siau benvingut**, d'Alexandre Ballester, per la Companyia «Artis» al Principal de Palma, la nit del 4 de gener.

Una obra que ha mogut aldarull de comentaris en tots sentits, com

escau a les obres que volen ser un revulsiu en els temps i en les aigües que s'encalmen.

• L'Aula de Novella segueix la seva tasca. Consignem, entre altres, algunes de les conferències que hi han estat donades: Jaume Vidal Alcover hi parlà el 13 de desembre sobre l'obra de Llorenç Villalonga, i el 3 de gener sobre la de Miquel Villalonga; i Blai Bonet, el 9 de gener, sobre el tema **Existencialisme i existència d'una novel·la en català**.

• El «Diario de Mallorca» registrà, el dia 11 de gener, el centenari del naixement de l'insigne compositor musical de Muro, el Mestre Mn. Miquel Tortell, autor —entre tantes altres— de la partitura de **S'estrella de s'auba**.

Caldria que no solament l'esmentat diari li dedicàs l'atenció que ha promès, sinó que fos Mallorca tota qui li sapigués dedicar el record que es mereix.

• I el centenari de la vinguda de l'Arxiduc Lluís Salvador d'Àustria a Mallorca. Un grup de valldemossins conscients —sembla que per pròpia iniciativa i sense cap reclam oficial—, l'han volgut perpetuar amb una làpida a les cases de Miramar. Aquesta làpida diu així: «A l'Arxiduc. Quan es compleix el primer centenari de la vostra vinguda a Miramar un grup de valldemossins us dedica un emocionat record de gratitud per tot el que vàreu fer pel bé de Mallorca. 1867-1967».

• Premis dels Premis «Ciudad de Palma»: Dia 13 de gener i en una de les sales del Cercle Mallorquí foren atorgats a Lluís Ripoll, a la Casa Regional Catalana, a Gabriel Cortès —a títol pòstum—; i menció especial a Jaume Adrover.

• Dia 27 de desembre passat tingué lloc a Artà una conferència de Josep Melià, qui parlà sobre els problemes de la vida rural. Més de dues-centes persones que l'escoltaven, varen coronar amb un aplaudiment unànime les seves paraules.

• Sa Pobla en festes. A moltes viles i ciutats de Mallorca Sant An-

toni de gener és popularment homenatjat. Enlloc, però, com a Sa Pobla, que ho fa amb una força que li ve de l'avior. Les fogueres de la vetla, amb un trasfons de ximbombes, i cançons populars d'un regust inequívocament nostre, són un esdeveniment anyal digne de reflexió i estudi. I digne d'alabança el concurs de cant popular a l'Ajuntament, i els glosats d'En Calafat, i el sopar —presidit pel senyor batle— que la Corporació municipal ofereix a quasi dos-cents visitants i convidats.

I encara, els actes culturals que li donen relleu: l'exposició iconogràfica organitzada per l'erudit senyor Guillem Llinàs; la conferència, el dia 12, de Miquel Gayà a la Caixa de Pensions, centrant la figura del glosador Bartomeu Crespí dins el folklore de Mallorca; i la del doctor José M. Tejerina, el dia 16 i al saló parroquial, sobre el «foc de Sant Antoni», profunda i erudita.

• Ha sortit el núm. 45-46 de «Ponent», amb poemes d'Antoni Closas, Miguel Angel Asturias —trad. de Rolando A. Vega—, Josep M. Palau i Camps, Robert Marty, i Enric Arbós i Canyelles, i proses de Camille Drevet i Llorenç Vidal, i les ressenyes i noticiaris de costum.

• La notable ponència de Mn. Gabriel Rebassa, arxiprest de Felanitx, presentada al Consell presbiteral de la nostra diòcesi, ha estat publicada al núm. 28 de la revista «Documents d'Església» de Montserrat, i àmpliament difosa a les nostres Illes. La seva lectura ha causat molt d'impacte.

Al núm. 30 de la mateixa revista ha estat reproduït, en versió a la nostra llengua, l'article **Les misses en llengua vernacla** de Francesc de B. Moll, que publicà el diari «Ultima Hora» del dia 1 de desembre passat.

• Josep Massot ha publicat una separata del seu estudi **Per una bibliografia dels monjos catalans**, redactat amb la disciplina i erudició que li són característiques.

• La Ràdio Popular de Mallorca dona tots els dimarts i dijous

una emissió en la nostra llengua a càrrec del poeta Joan Manresa. Té lloc a la una i mitja de la tarda, sota el títol de **Cançoner d'avui**.

● Hem obert aquest noticiari amb la concessió d'un Premi literari a Mallorca, la nit de Santa Llúcia a Barcelona. I el tancam amb la concessió d'uns altres premis a Palma, la nit de Sant Sebastià. Gabriel Janer, guardonat amb el Premi de Novel·la per la seva obra **L'abisme**; Mn. Pere Orpí, amb el Premi de poesia mallorquina pel seu recull de sonets religiosos **La tasca**; Josep M. Benet, amb el de Teatre per la seva obra **Fantasia per a un auxiliar administratiu**.

DE BARCELONA

Els esdeveniments universitaris, a Barcelona, són actualitat. Que el primer trimestre trancorregués normalment no vol dir que els més experimentats no vegessin un horitzó amb núvols negres. I han tingut raó: la Universitat de Barcelona, quan escric aquesta crònica, i malgrat l'acció enèrgica dels encarregats de l'ordre públic, viu dins la anormalitat. Indubtablement, la institució universitària sofreix d'uns mals profunds, ja endèmics, que no crec que la simple força pugui resoldre.

He parlat amb molta de gent, universitaris o no, per trobar una síntesi d'aquests mals i plantejar les coses tal com toca. Ara puc dir que és difícil arribar a un plantejament sintètic de totes les qüestions, almenys una síntesi clara i acceptable que ens expliqui tots aquests fenòmens que durant més de sis anys es van repetint. Com recordava un diari de Madrid, les fites més importants a tenir en compte són les del curs 1961-62, quan es concedí l'autonomia de l'Estudi General de Navarra, i les del curs 1964-65, quan, a Barcelona, es constituí l'anomenat Sindicat Democràtic d'Estudiants. En tot cas, és cert que els problemes universitaris són resultat, reflecteixen, uns altres problemes sociològics. I amb això no vull dir que la Universitat no tenguí problemes propis, seria absurd. Allò que no vol-

dria que el lector pensàs és que el problema sigui senzill; més aviat és complex i, dins les circumstàncies actuals, confús.

Els principals elements que componen una institució universitària són tres: els estudiants, els professors i l'Estat. Si volem entendre un poc el problema que ens ocupa, no podem deixar d'analitzar tota la problemàtica tenint en compte a la vegada els tres elements. Una greu equivocació consisteix en sols enfocar la qüestió partint d'un dels elements, quasi sempre dels estudiants, que en darrer extrem no són potser els que tenen més culpa del que passa. No podem oblidar tampoc que la Universitat està arrelada dins una societat. Societat, la nostra, en moviment, on moltes de les «élites» i grups de pressió dominants encara pensen partint d'esquemes mentals d'abans de la segona guerra mundial.

Hi ha molts de pares de família que es pregunten: «M'agradaria saber per què el meu fill en lloc d'estudiar, es preocupa d'assumpes que quan acabi la carrera no li serviran per a res». Cronològicament, aquests pares foren, d'alguna manera, protagonistes de la guerra civil; és a dir, sofriren un impacte psicològic tan gros, que enervà les possibilitats d'un pensament en evolució. La majoria d'ells no veuen que no sempre tot ha de ser igual, que no hi cap llei humana perenne.

Els joves d'ara han comprès el sentit de la paraula associació. Vol dir que aquest jove d'ara ha vist que només unint-se als altres podrà realitzar-se el seu futur, que el seu futur depèn del futur dels altres, que l'individualisme-egoisme desapareix. Aquest jove universitari demana llibertat d'associació en nom de la justícia i de la llibertat, en nom de dos principals oblidats a molts de llocs. Ells han comprès que sols dins les associacions lliures podran trobar el suport individual de cara a una professió, però també de cara a la comunitat. Tots els grups universitaris que funcionen, pretenen això: fonamentar les seves previsions partint de principis ètics i

comunitaris. A mi em sembla un dels fenòmens més importants d'aquests darrers anys.

I els catedràtics, ¿què opinen? Molts d'ells no opinen, altres ja ho han fet a favor o en contra, però sempre amb punts de vista personals. L'estudiant creu que un dels mals de la Universitat és l'actual «status» legal del catedràtic. Un catedràtic és un funcionari públic i d'aquí vénen tots els mals. A Espanya, quan s'ha aconseguit una càtedra, es pot dormir tota la vida. Ser funcionari, dins un país on la burocràcia mai ha estat exemplar, és ben poca cosa. Tots sabem que hi ha catedràtics que tenen la càtedra com a mitjà d'influència social, per a enriquir-se amb un treball al marge de l'ensenyança. Els estudiants ho critiquen i voldrien que el catedràtic visqués les vint-i-quatre hores del dia dins la Universitat i que treballàs estrictament a la càtedra. Tots sabem que hi ha catedràtics que, llevat del treball del doctorat, mai han publicat cap estudi important sobre la matèria que donen. Tots sabem que hi ha catedràtics que estan excedents anys i anys. Tots sabem que hi ha catedràtics que es deixen veure per la Facultat quan volen. Tots sabem que hi ha catedràtics que fa mols d'anys que no han canviat el programa de l'assignatura. Tots sabem que l'universitari no veu el catedràtic com un exemple a seguir. Una Universitat on la investigació estigui quasi oblidada, on l'ensenyança es redueixi a tres hores setmanals per assignatura, no pot anar mai bé, per més que exemples aïllats de professors semblin demostrar el contrari.

Fins ara els mitjans emprats per l'autoritat a fi d'aconseguir una radical solució d'aquests problemes, han estat dos: l'ús de la força pública i un tímid intent de reorganització de les càtedres. (Per cert, que l'actual ministre d'Educació, quan presentà a les Corts el projecte de reorganització, una de les primeres coses que digué era que el projecte de llei havia estat influït per la que organitzava la Universitat Autònoma de Catalunya). Però només una

nova concepció de la Universitat pot arrabassar d'arrel els mals endèmics.

Pensem quines han estat les millors universitats que hem tingut: la Institució Lliure d'Ensenyança, per on passaren els millors intel·lectuals del seu temps; recordem la Universitat Autònoma de Catalunya, que en pocs anys es donà a conèixer arreu del món; mireu avui l'Institut de Química de Sarrià, la Universitat de Deusto o l'evolució de l'Estudi General de Navarra, exemple important com a organització. A part del concepte que ens pugui merèixer la Univer-

sitat lliure o estatal, hem de concloure que les millors universitats que hem tingut han estat fruit de la iniciativa privada.

A Barcelona s'opina que l'uniformisme legislatiu ens ha perjudicat. Avui, dins Europa, l'opinió general és que la Universitat ha d'esser un centre d'interés regional, fet a la mida de la regió. ¿Fins a quin punt és admissible que la Universitat de Barcelona s'organitzi amb els mateixos principis que la de Salamanca?

Una descentralització regional, que substituís l'Estat per la regió en el control de la institució uni-

versitària; un pluralisme associatiu com a mitjà de representació dels universitaris; un nou sistema de provisió de càtedres, a base de contractes temporals; una Universitat sense classes socials predominants. Tot això diuen i pensen per Barcelona. A mi em sembla que tenen raó. En tot cas, allò que sí crec, tenint en compte a la vegada els tres elements ràpidament analitzats, és que per ventura els universitaris, com a grup, no són els que tenen més culpa del que passa.

Hesperus

DAES

CONFECCIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358
PALMA DE MALLORCA

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10
Davant la Diputació — PALMA

CERERIA BARCELO

Ciris litúrgies per a la Santa Missa i
Exposició del Santíssim

C. dels Oms, 116 — Palma de Mallorca

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA
ESPARTENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

FAIXES REINA

Josep Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

FIRA DE VANITATS

Comentaris a una estrena

L'esdeveniment de les passades festes nadalenques i de la temporada teatral tot just començada —si és que podem parlar de temporada teatral en aquesta Ciutat nostra— va esser l'estrena de l'obra d'Alexandre Ballester, **Siau**

benvingut, amb la qual inicia la seva carrera de dramaturg aquest bon amic nostre i amb la qual, a més, la companyia «Artis» estrenava, ella al seu torn, direcció nova, amb la regiduria d'Antoni Mus. Sengles col·laboradors de «LLUC»

donen, en aquestes columnes, llur opinió sobre l'obra i sobre la representació, respectivament. (El comentari a l'obra anava destinat als programes de mà; no s'hi arribà a incloure per urgències d'última hora).

L'obra

¿Qui ha ensenyat a Alexandre Ballester, aquest jove escriptor de Sa Pobla que a penes ha vist teatre, els secrets de l'art escènic? ¿Per quines estranyes i ocultes vies li ha pervingut el coneixement, la fonda intuïció del drama? Vet ací un rar, gairebé divertit misteri. Un misteri que, per sort, es dona sovint en el nostre país: Alexandre Ballester va néixer dramaturg, com Miquel Bauçà va néixer poeta, i com Antònia Vicens —broda qui broda darrera els vidres d'una casa humil de Santanyí— va néixer novellista.

Tot just assolit el premi més important que la literatura catalana destina al teatre, Alexandre Ballester es presenta avui per primera vegada —amb quin temor, amb quina il·lusió!— davant l'insubstituïble destinatari de tota obra dramàtica: el públic. La peça per mitjà de la qual lliura aquesta batalla inicial pertany a les seves **opera prima**, i jo gosaria dir que representa el primer graó d'una maduresa que a hores d'ara ja ha obtingut més amples guanys i avança, segura, cap a un futur il·luminat de bons auguris.

Siau Benvingut és una comèdia —¿per què no una tragicomèdia?— caracteritzada per la simplicitat, o, si voleu, per l'elementalitat. Una persona per a mi molt estimada em feia notar el sentimentalisme fàcil, primari, en certa mesura russinyolesc, que transpuja en algunes escenes. Jo encara hi afegiria un llunyà ressò d'aquells contes, tan senzills, tan humans a flor de pell, tan deliciosament plorers, de l'americà O'Henry.

Però aquestes qualitats —que dins una societat i dins un teatre normals podrien esdevenir impertinents deficiències— ens vénen, aquí i ara, com

l'anell al dit. Perque són —i així ho ha endevinat el talent jove i ple d'empenta d'Alexandre Ballester— l'únic camí ferm per on podem arribar a un teatre autènticament mallorquí i autènticament popular. (Encara que algú s'hagi pensat una altra cosa, jo no crec en els teatres minoritaris). Un teatre que, per comptes d'exercir una funció alienadora, acompleixi objectius didàctics i afavoreixi la necessària presa de consciència. Sense sortir d'uns termes elementals, del tot entenedors i no gens complexos, dir coses que mai no havien estat dites al nostre públic i obligar-lo a pensar en uns problemes que potser mai no s'havia plantejat: heus ací la fórmula que En Ballester ha sabut trobar i que fa de **Siau benvingut** una excel·lent cartilla d'anar a escola.

No endebades escomet, tan primàriament com vulgueu, però amb coratge i amb eficàcia, un lamentable punt flac del nostre món. En les estructures socials dins les quals vivim hi ha, com a la Dinamarca hamletiana, quelcom que fa tuf de podridura. Una inoblidable criatura escènica d'En Ballester, Clau, el pur, l'animeta de càntir, se n'aconhorta pensant que en el cel hi haurà qualcú que ens donarà la benvinguda. Però, ¿i aquí, en la terra? Els titelles, els deshumanitzats, els irremeiablement deformats, ja no sabran fer més que riure sense entendre res. Tanmateix, la revolta tot just insinuada d'aquesta joveneta que, formant part, ella també, del món dels titelles, plora quan voldria esclafir en rialles, dona —almenys a mi m'ho sembla— el sentit profund de l'obra: l'anunci d'una joventut que ja no voldrà mentir «velles mentides dels passats».

I d'aquí brolla, nobilíssima i neta, una apassionada invitació a l'esperança.

J. M. LL.

La representació

Cal reconèixer-ho: ens va defraudar. Eren moltes les esperances posades en aquesta primera obra d'Alexandre Ballester, en la direcció d'Antoni Mus i en la voluntat de renovació de la companyia «Artis». El dia de l'estrena semblava el de l'assaig general. ¿Com és possible? Ens asseguraren que duïen molt de temps assajant-la... Tot semblà com a improvisat: des de la decoració —a càrrec de M. Sàgrera—, excessiva, distraedora, totalment fora de to, fins al recitat de les respectives parts de banda dels actors, que semblaven no haver-se après el paper i deixaven suplir les fallides de la memòria amb l'ajuda —evidentment expressada en veu massa forta— de l'apuntador.

No creim —tot i pensant ja en les representacions dels dies successius, que remeïaren l'aire improvisat de l'estrena— que A. Mus hagi estat, en la seva direcció, d'allò més encertat. No és recorrent als trucs escandalosos de fer moure els personatges com a titelles o de fer córrer els comparres pel pati de butaques (i fer-hi sortir, en un moment determinat, un dels protagonistes), que es fa allò que en diríem la revolució —cosa sempre lloable en tota humana comesa— o es treu l'eficàcia expressiva de l'obra dramàtica. Aquests recursos hi

eren tan isolats, dins el ritme general de la representació, que resultaven com a cosa externa i ficada allà a la força. (En suma, el que fallava era, precisament, el ritme: malgrat que fou la lentitud la tònica general, semblava, de vegades, que l'obra avançava a bots, a envestides, i que tantost passaven massa aviat els tres anys de la primera part, tantost s'allargava en excés l'hivern de la segona).

Els defectes de direcció, sense dubte, poden ésser atribuïts, en part, a l'obra mateixa. Però en molt petita part. Sobretot si tenim en compte que la tònica del teatre d'avui sembla que és la de prescindir, quasi absolutament, de l'autor. Es clar que exageram, però comptant amb una direcció segura d'ella mateixa i més fidel a les exigències de l'escena que al text de l'obra, la cosa potser n'hauria sortit salvada.

L'aplaudiment va ésser per als actors (malgrat allò del paper poc sabut a què m'he referit) i especialment per a Joan Forteza i Joan Vives, que portaren, ben dignament, el pes dels protagonistes.

L'obra va durar sis dies en cartell i va ésser comentada i discutida: de manera que no podem parlar de fracàs. Tampoc de triomf. Felicitat. Tenim una mala experiència dels triomfos fàcils: un fracàs a temps pot ésser molt més eficaç que allò que en diuen «el succés de l'any».

J. V.

Ens ho han dit a l'Aula de Novel·la

Eduardo G. Rigo.

—«No conec la literatura catalana i, per tant, no puc opinar. Ara bé, sols passant revista als títols que publiquen les seves editorials es veu una força i una preocupació pels temes actuals que ja els agradaria tenir a les editorials de Madrid. Allà encara viuen del record de N'Ortega, i això és fatal».

Joan Triadú.

—«Sempre, des de Barcelona, les lletres de les Illes s'han tengudes com a cosa pròpia. L'escriptor de les Illes, el que no ha de fer mai és emigrar al Principat per desenrotllar la seva literatura; ha de saber desfer-se'n aquí, encara que potser nosaltres, els catalans, no hem ten-

gut l'esment que calia perquè hi hagués el contacte necessari a tota cultura. Un intercanvi continu entre els vostres literats i els de València i el Principat potser sigui una tasca a fer que a tots ens convendria».

Luis Romero.

—«A la novel·la catalana li passa quelcom semblant que a la castellana; hi ha un moviment d'escriptors inquiets que la van perfilant, però que encara no han donat la casta de novel·la que tots voldríem».

Pere Calders.

—«La presència i importància de la literatura mallorquina a Catalunya ha estat sempre evident».

Electrofil

AISLANTS - CONDUCTORS - TERMOELECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

Món del disc. La cançó

En Gerard Matas

Aquí, a Mallorca, la nova cançó (o la cançó catalana, o el que li vulgueu dir) està en marxa i va donant bons resultats. Joan Ramon Bonet, Guillem d'Efak, Maria del Mar Bonet, Miquelina Lladó,

per exemple, en són mostres ben clares. Tots han començat cantant per aquí. Llavors han anat a Barcelona, han gravat i la seva carrera artística s'ha anat afermant.

EN MATAS (ell es diu Gerard Matas) és un nom nou en el camp de la nostra cançó. Ell té 22 anys i es guanya les sopes —com diuen— fent romànic per a decorar pisos i altres indrets. Però el que veritablement l'atreu és, a part de la cançó, la pintura i la mímica. Dues coses que fa quotidianament. Deu fer sis anys que toca la guitarra. Així: jugant, jugant. El primer temps no feia res en concret, només practicava un poc. Després llegí un poema de Pere Quart i el va musicar. Seguiren altres poemes i, naturalment, noves cançons. Ell vol —i ho va aconseguint— cançons populars que arribin a la gent i que tinguin un contingut «útil», per dir-ho d'alguna manera.

Fa pocs mesos que sortí per primera vegada. Ara ja ha cantat a molts de festivals i vàries vegades a la ràdio. Ha d'actuar al Palau de la Música de Barcelona a un show de Guillem d'Efak. Després seguiran una partida d'actuacions per ciutats catalanes, a més de les que anirà fent per Mallorca.

A poc a poc el seu repertori es va eixamplant. Ara prepara una dotzena de cançons sobre poemes de Blai Bonet, Josep M. Llompart, Guillem Frontera, Jaume Vidal, Jaume Pomar, Josep Melià... Aquestes cançons (una mena de «Poesia mallorquina amb intenció») seran presentades en un recital que donarà a Palma i per a un públic concret.

En Matas és un nou element de la nostra cançó. La seva preparació i les seves ganes de treballar, les ha demostrades. Aquí, en aquestes pàgines, li volem donar la benvinguda, mentre ell va cercant totes les possibilitats del seu art.

JOAN MANRESA

MÓN DEL DISC. LA CANÇÓ serà el lloc de la cançó catalana. Aquí hi ha moltes de coses a dir. Notícies, discos, entrevistes... Però, com sempre, hi ha el problema de l'espai. Per tant, aquí tot anirà un poc condensat. Per exemple: hi ha tota una llista de discos (tots els d'enguany) per a comentar, que no caben en aquestes pàgines. Hi ha dos camins. Un és co-

mentar-ne uns i deixar els altres. O ressenyar-los tots amb una petita nota per a cada un. En sembla que el segon camí és el més indicat. Així hi haurà el títol del disc, les cançons, la referència, una petita explicació i una puntuació de 0 a 10, com al batxiller.

Així ja tenim la primera llista de discos del 68.

NOVETATS

MARIAN ALBERO. Edigsa, CM 188. **No volem esperar com abans, Vam ser tots al jorn de la tardor, Napalm i No deixaré de lluitar.**

Un jove valencià de desset anys demostra les seves grans possibilitats. Un disc que és una gran esperança. (8).

Les Publicacions de l'Abadia de Montserrat us ofereixen

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA

QUADERNS QUINZENALS
PER A PENSAR I SENTIR
AMB L'ESGLÉSIA
DEL POSTCONCILI

Per primera vegada, tota la documentació d'interés eclesial és publicada en la nostra llengua d'una manera sistemàtica i periòdica.

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA us farà arribar amb tota seguretat i garantia les encíclics, missatges, discursos, allocucions i homilies del Papa, les instruccions dels Organismes postconciliars, els decrets de les Congregacions romanes, i, encara, una selecció d'altres textos interessants, oficials o oficiosos, tals com pastorals de bisbes, comunicats de les conferències episcopals, conclusions de congressos, declaracions d'altres jerarquies eclesiàstiques, articles de teòlegs eminents, etc.

32 p. de text útil, 17 x 24 cm.

Subscripció anual (22 números): 275 ptes.

Subscripció semestral: 150 ptes.

(estranger: 325 i 200)

Els subscriptors rebran sense cap recàrrec els números extraordinaris.

Adreçau les vostres subscripcions a

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA - MONTSERRAT (Barcelona)

UNA REVISTA PER A SACERDOTS I LAICS
QUE NOMÉS TENEN TEMPS DE LLEGIR-NE UNA

GUILLERMINA MOTTA. Concèntric, 4.702-A. **No queda bé i Vencerem.**

Dos temes del «Guillermina show» i una gran possibilitat d'arribar més lluny. Disc que cal escoltar. (8).

ELS ÈXITS DE JOAN BÀEZ. Orfeó Enric Morera. Edigsa, CM 182. **Himne, Un amor tenia, Kumbaya i Georgie.**

Cançons popularitzades per Joan Bàez. Bones versions i una selecció adequada. (7).

CANTS D'ESPERANÇA. Jordan's Trio i Coral Xaloc. Edigsa, CM 171. **Senyor, vull ser al vostre regne; Michael; Glòria, Glòria, alleluia! i Amb la fe dels meus pares.**

El Jordan's Trio torna al disc. Una gravació de gran qualitat i uns temes molt populars. (7).

NOSTÀLGIA. Conjunt doble trompa. Edigsa, CM 192 LS. **Nostàlgia, Preludiant Mozart, Moment patètic, Brasil, Marionetes, Harlem nocturn, Doctor Zhivago, Amics trompes, Something stupid, Drahams i jo, Laura i Strangers in the night.**

Disc amb moltes pretensions, que no arriben a l'altura desitjada. Així i tot fa goig d'escoltar. (6).

CANÇONS PER A ENCARRILAR CRIATURES. Concèntric, 6055-UC. **Cançó de llevar-se, Cançó de menjar bé, Cançó de rentar-se, etc.**

Un disc molt instructiu per a nins (i per a grans). Al mateix temps és una novetat dins la nostra discografia. Bon disc. (9).

IUKAIDI-2. (A 4 V-2). **Anem grumet, Brau mariner, A la via jo treballa i John, el soldat.**

Es tracta d'un disc d'animació, per a aprendre de cantar. Molt indicat per a moviments de joventut. (8).

ESPIRITUALS NEGRES. (A 4 V). **Kumbayà, Deu-me la fe i El meu neguit.** Un altre disc per a aprendre noves cançons. El seu valor és summament interessant. Val la pena d'escoltar-lo. (8).

TETÉ MONTOLIU TRIO. Concèntric, 6064-ZC. **Israel i Come rain or come shine.**

Dos temes del LP «A tot jazz». Un cop més Montoliu ens demostra les seves grans qualitats. Bon exemple de la seva obra. (9).

RAIMON. Edigsa, CM, 184. **Cançó de la mare, Cançó del que es queda, El País Basc i Petita cançó a la teva mort.**

Nou disc de Raimon i nova reafirmació de tot el seu valor. Quatre cançons molt esperades. (9).

Això és tot, per avui. Esper poder parlar-ne un poc més, en el pròxim número.

J. M.

El Racó d'En Descalç

— Hi ha llibres per a ensopir-se i hi ha llibres per a deixonar-se. Quan en parlem, serà sempre d'aquests darrers. D'ensopiment ja en tenim prou.

— A Mallorca ens han sobrat literats i ens han mancat treballadors intel·lectuals. I no cerquem responsabilitats subjectives. El principal responsable d'aquest estat de coses ha estat l'estructura o el modo de la nostra societat, juntament amb la seva circumstància.

— Aquí la cultura popular ha estat superior, de molt, a la de les minories. Però en un moment en què aquesta cultura popular, essencialment pàgesa —fins a mitjan segle tan forta—, es va perdent, per tot un conjunt de circumstàncies socio-econòmiques, cal més que mai que les minories es prenguin seriosament la seva feina. El paper cultural de la pagesia, tan decisiu fins ara, s'ha acabat o s'està acabant. I no hi valen lamentacions.

— El darrer dia del 67 vàrem tenir oportunitat d'assistir a un festival de la nova cançó, a Ciutat, amb un ambient extraordinari. Voldríem destacar-ne —i totes varen ser molt estimables, francament positives— l'actuació de Marian Albero, del qual tot just acaba d'aparèixer el primer disc.

— L'esclat de la nova cançó és, al meu entendre, un dels fenòmens més positius, sociològicament parlant, d'aquests darrers anys. Tinc la impressió de que una sola generació de cantors haurà fet més per la nostra cultura que tres o quatre d'aprenents de poeta. Les coses són així. I el que interessa és arribar. La qualitat del missatge poètic simplement no té sentit sense destinatari efectiu. Altrament dit, la poesia ha de tenir també en compte l'estadística.

— A l'hora de la veritat, no ens és permès d'oblidar-nos de res. Que ho tinguin present els nostres estetes, si poden i volen. Tanmateix, la

realitat acaba ensorrant la nostra dèria imaginativa.

— Qui més qui menys ha estat un franc tirador i ha hagut d'espavilar-se per recollir la torxa. La nostra cultura ens

ha estat tramesa en condicions especialíssimes. En aquesta transmissió hi ha hagut de tot menys normalitat. No prete- niu, doncs, que els nostres posats siguin «normals» i correctíssims.

A toc i pam

Una joveneta, aspirant a estrella de cinema, conta a Vittorio De Sica que el fill d'un milionari està seny a perdre per ella:

—Estic segura que no es mira cap altra dona.

—¿Com en pots estar segura?

—Perquè ho veig! Està boig per mi!

—Alerta, nineta, que a vegades els boigs tenen moments de lucidesa!

* * *

El president Coolidge tenia fama d'esser molt poc parlador, i va arribar a esser considerat una espècie de triomf el fet de fer-li seguir una conversa.

En un sopar a la Casa Blanca, una senyora de l'alta societat de Washington, asseient-se al costat de Coolidge, li digué:

—Senyor President: he posat missions que us faré dir, almenys, quatre mots.

Coolidge, somrient, li contestà:

—Les heu perdudes.

I no badà boca en tota la vetlada.

* * *

—Mon pare! Per venir d'escola, he estalviat tres pessetes. En lloc de prendre l'autobús, li he corregua darrere!

—Tros d'ase! Si haguessis corregut darrere un taxi, hauries estalviat tres duros!

* * *

Un nord-americà demana a audiència al Papa i li fa aquesta proposta:

—Tenc a disposició de Vostra Santedat un milió de dòlars per a les missions; a canvi d'això demano ben poca cosa: que es doni ordre a les esglésies de tot el món d'acabar totes les misses amb aquestes paraules: «Beveu Coca-Cola».

El Papa refusà l'oferiment.

L'americà, tot moix, va a fer una volta per dins la basílica de Sant Pere, on diuen missa. En el moment que el prevere canta el **Pater noster**, l'americà pren un esglai.

—Voldria saber —murmura— què deu haver donat la casa Fiat perquè el Papa deixàs dir **Fiat voluntas tua!**

* * *

—En Tomeu està molt malalt. Hi ha hagut consulta de tres metges.

—¿I s'han posat d'acord?

—Sí; han cobrat mil pessetes perhom.

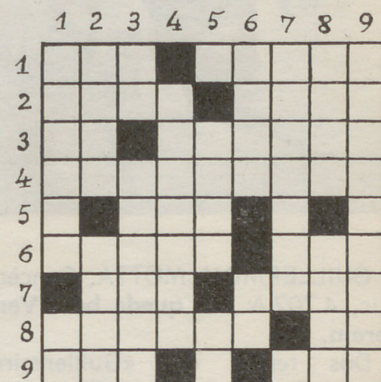
* * *

Un periodista italià fa una enquesta entre artistes de teatre i els demana quins han estat els deu anys millors de llur vida.

L'actriu napolitana Titina De Filippo respon:

—¿Els deu anys millors de la meua vida? Entre els vint-i-vuit i els trenta!

CRUCIGRAMA N.º 1

HORIZONTALS:

1, gran depòsit d'aigua; qualitat d'agre; —2, instrument de treball; pretèrit del verb «rebre», en tercera persona; —3, lletra grega; gra dolent; —4, fer més estret; —5, consonant vibrant; molt prop, a tocar; vocal i preposició; —6, planta de fulles espinoses que es representaven en els capitells corintis; eructe; —7, ocell palmípede; cambra gran; —8, duradora per sempre; metall precíós; —9, part del cos; conjunció; lloc on es baten els cereals.

VERTICALS:

1, arbre fruiter; preposició; —2, repugnant; peça de vestit antiga; —3, numeral; senyals del pas d'una cosa; —4, netejar amb granera; —5, lletra vocal; primera persona del present del verb rentar; adverbi; —6, adjectiu de mesura; que té salut; —7, dirà paraules de desaprovació; vocal anterior; —8, instrument musical; sensació; —9, representarà en dibuix, en pintura o en fotografia.

HEUS AQUI EL NOVÍSSIM DISSENY

D'AIGUA LAVANDA PUIG

Esvelt, harmònic,
funcional...

L'hem creat pensant en la
forma més agradable
per a les vostres mans.

Tanca per un sistema
revolucionari que és
un prodigi de senzillesa.

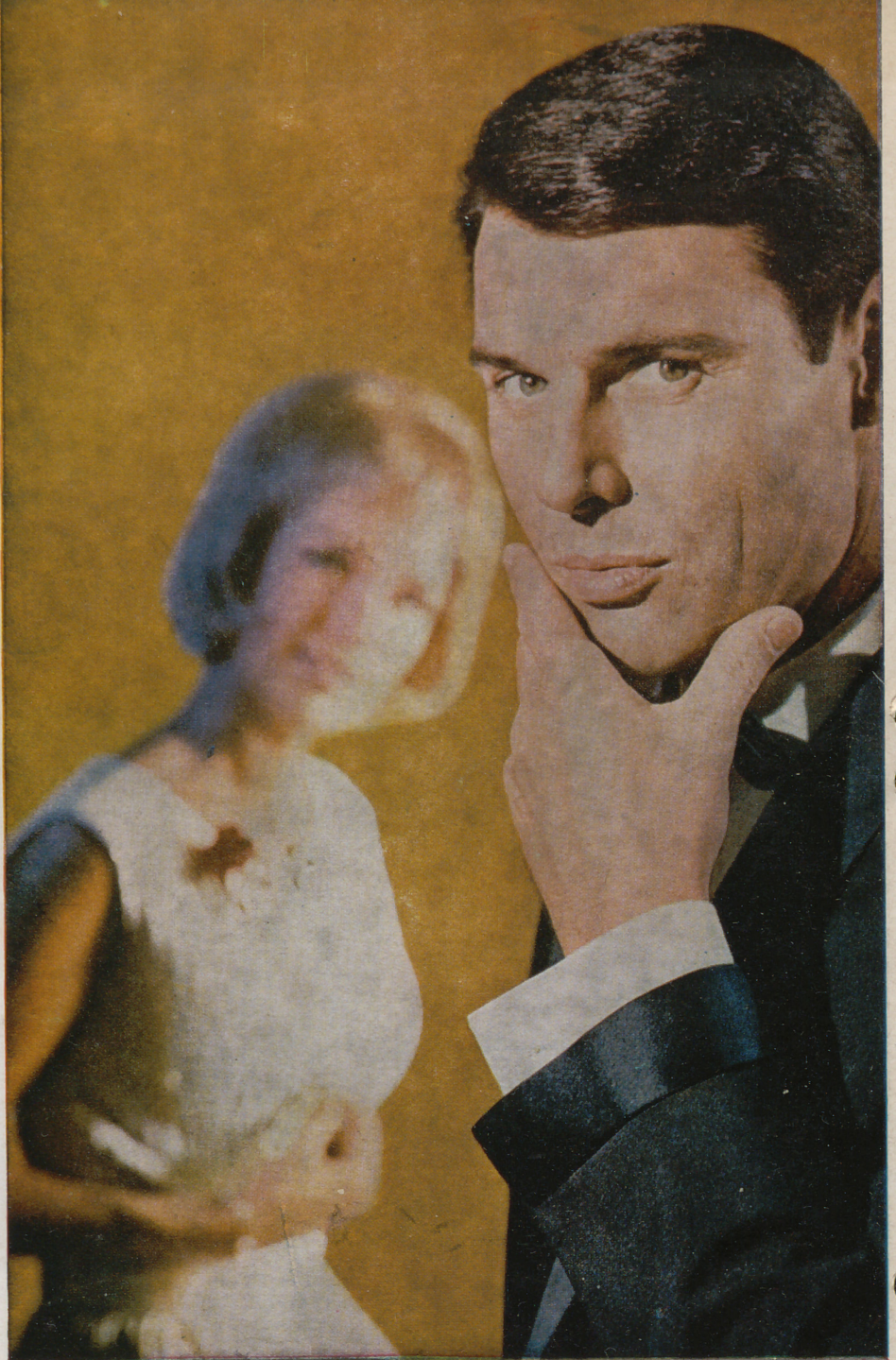
Aigua Lavanda Puig
Qualitat de sempre
i presentació d'avui

120
milions
d'homes, en més
de 50 països,
usen els famosos
productes Floïd

A tot el món, l'home elegant acut als millors productes, tant per al seu plaer com per la bona impressió que vol donar d'home impecable. FLOÏD, tan conegut arreu pel seu acreditat After-Shave, el massatge ideal per a després d'afaitar-se, ha creat, també, la millor serie existent de perfumeria per a l'home. La seva base científica i la bondat dels millors components naturals són garantia de la qualitat dels productes FLOÏD.

En les seves dues sèries:
Internacional
i Luxe.

Floïd a Europa:

ALEMANYA - ÀUSTRIA - BÈLGICA - ESPANYA - FINLÀNDIA
FRANÇA - GRAN BRETANYA - GRÈCIA - HOLANDA - ITÀLIA
NORUEGA - PORTUGAL - SUECIA - SUÏSSA

Floïd

after-shave lotion
foam after-shave spray
electric pre-shave lotion
electric pre-shave spray
foam shaving-cream spray

hair tonic lotion
hair-fix & spray
cologne for men
deodorant-spray
toilet-soap